

Univerzita Karlova
Husitská teologická fakulta

**Odměny a tresty ve výchově z pohledu
rodičů a bezdětných osob**

Rewards and punishments in upbringing from the
perspective of parents and childless people

Bakalářská práce

Praha 2024

Vedoucí práce
doc. Mgr. Pavlína Janošová, Ph.D.

Autor
Lucie Nováková

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat mojí vedoucí práce doc. Mgr. Pavlíně Jarošové, Ph.D. za obětavou pomoc při zpracovávání dat v praktické části, za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích. Mé velké poděkování patří také mé sestřenici Vendule za pomoc s distribucí dotazníku mezi mladší dospělé.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Odměny a tresty ve výchově z pohledu rodičů a bezdětných osob“ vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. 8. 2024.

Lucie Nováková
Podpis:

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje tématu trestů a odměn ve výchově z pohledu současných rodičů a bezdětných osob. V teoretické části se práce zaměří na rodinu a její funkce, na výchovu a roli odměn a trestů ve výchově, rizika nadměrného využívání výchovných prostředků i moderní způsoby vychovávání bez trestů.

Praktická část je věnována dotazníkovému šetření a vyhodnocení odpovědí respondentů, kteří odpovídají na otázky týkající se problematiky odměn a trestů ve výchově. Cílem výzkumu bude zjistit pohled respondentů na odměny a tresty ve výchově.

Klíčová slova

Odměny, tresty, rodičovství, dítě, výchova

Annotation

This thesis is devoted to the topic of punishments and rewards in upbringing from the point of view of current parents and childless people. In the theoretical part, the work will focus on the family and its functions, on upbringing and the role of rewards and punishments in upbringing, the risks of excessive punishment and modern methods of education without punishment.

The practical part is dedicated to questionnaire investigation and evaluation of the answers of respondents who answer questions related to the issue of rewards and punishments in upbringing. The aim of the research will be to find out the respondents' view of rewards and punishments in upbringing.

Keywords

Rewards, punishments, parenting, child, upbringing

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část.....	8
1. Výchova v rodině.....	8
1.1. Rodina.....	8
1.1.1. Funkce rodiny.....	8
1.2. Výchova.....	9
1.2.1. Výchovné styly.....	10
1.2.2. Výchovné prostředky.....	12
2. Odměny ve výchově.....	13
2.1. Funkce odměn.....	13
2.2. Druhy odměn.....	14
2.3. Hmotné odměny.....	14
2.4. Nehmotné odměny.....	14
2.5. Rizika odměn.....	14
3. Tresty ve výchově.....	15
3.1. Funkce trestů.....	16
3.2.1. Psychické tresty.....	16
3.2.2. Fyzické tresty.....	17
3.3. Rizika trestů.....	19
3.4. Tresty z pohledu zákona.....	20
4. Výchova bez trestů.....	22
4.1. Trendy v rodičovství.....	23
4.2. Přínosy a limity výchovy bez trestů.....	25
Praktická část.....	27
5. Cíl výzkumu.....	27
6. Formulace hypotéz.....	27
7. Výzkumný nástroj.....	27
8. Charakteristika zkoumaného vzorku.....	29
9. Proces sběru dat.....	29
10. Metoda vyhodnocení dat.....	29
11. Etické hledisko výzkumu.....	30
12. Výsledky výzkumu.....	31
12.1. Odměny ve výchově.....	31
12.2. Tresty ve výchově.....	34
12.3. Fyzické tresty ve výchově.....	38

12.4.	Trendy ve výchově a sociální síť	43
12.4.1.	Sociální síť a postoj k trestům ve výchově	44
12.4.2.	Sociální síť a postoj k odměnám ve výchově	46
12.5.	Modelové situace	47
13.	Diskuze	51
14.	Závěr	55
	Zdroje	56
	Seznam příloh	58

Úvod

Od pradávna člověk hledal cestu ke způsobu výchovy, který by z dětí vychoval dobré lidi v dospělosti. Základní otázky týkající se výchovy a formování charakteru člověka byly, jsou a budou stálým společenským tématem.

V teoretické části bakalářské práce se bude prozkoumávat role rodiny v procesu výchovy společně s funkcemi, které tato instituce plní v rozvoji dítěte. Dále se práce zaměří na širokou škálu výchovných metod a strategií, přičemž pozornost bude věnována zejména trestům a odměnám jakožto klíčovými prostředkům výchovy.

V současné době, zejména na sociálních sítích, sledujeme vznik nového fenoménu - influenceři a tvůrci webinarů, kteří se specializují na problematiku výchovy dětí bez použití trestů. Tito noví protagonisté nabízejí alternativní přístupy k výchově, které se zakládají na podpoře pozitivního chování a komunikaci. Jejich popularita a úspěch naznačují, že zájem o moderní výchovné metody je stále více zřejmý a nachází si své místo v současné společnosti.

Tato práce se bude nejen věnovat analýze moderních výchovných metod, ale také zkoumat jejich případné nedostatky a omezení. Přestože moderní přístupy k výchově přinášejí mnoho pozitivních aspektů, je důležité zohlednit i jejich možné slabiny a hledat kompromisní řešení, které by spojovalo nejlepší prvky moderního a konzervativního pojetí výchovy. Cílem teoretické části je tedy nejen identifikovat trendy v moderní výchově, ale také reflektovat potenciální rizika spojená s těmito novými přístupy a systematicky porovnat moderní a konzervativnější způsoby na základě odborné literatury.

V praktické části práce se zaměřím na realizaci vlastního výzkumu. Prostřednictvím dotazníkového šetření budou respondentům položeny otázky týkající se jejich osobních názorů a postojů k trestům a odměnám ve výchově. Tímto způsobem se pokusím získat konkrétní data a vzhled do praktického uplatňování výchovných metod v současných rodinách. V praktické části práce budou dotazováni nejen rodiče, kteří mají přímou zkušenost s výchovou dětí, ale také respondenti, kteří momentálně nejsou rodiči. Tímto rozšířením vzorku získáme pestrou škálu názorů a perspektiv na téma trestů a odměn ve výchově, což přispěje k celkové objektivitě a komplexnosti výsledků výzkumu.

V praktické části se budou zkoumat rozdíly v postojích k této problematice a to mezi muži a ženami, mezi rodiči a osobami bez dětí a také v jakém vztahu jsou postoje k výchovným prostředkům s výší dosaženého vzdělání a sledováním nových trendů ve výchově na sociálních sítích.

Teoretická část

1. Výchova v rodině

Výchova v rodině je základním pilířem formování osobnosti a chování jedince. Dítě vstupuje do interakce s rodinným prostředím, kde se učí základním sociálním dovednostem, hodnotám a normám. Rodina představuje pro dítě bezpečné a podporující prostředí pro jeho rozvoj. Kromě rodičů se na rodinné výchově podílí i ostatní členové rodiny, například prarodiče.

Podle Čápa rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Začleňuje dítě do určitého způsobu života, předává mu určité požadavky a normy. Přijetí těchto požadavků a norem rodina podporuje odměnami a tresty. Tím dochází k socializaci dítěte - k jeho výchově.¹

1.1. Rodina

Pro práci, která pojednává o výchově dětí, je poměrně důležité si i vysvětlit pojem rodina. V Pedagogickém slovníku je rodina definována takto: „Současné pojetí rodiny tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné funkce, které lze chápat jako komplementární“²

1.1.1. Funkce rodiny

Správně fungující rodina by podle Mühlpachera měla plnit tyto základní funkce:

Ekonomická funkce rodiny - tato funkce zahrnuje správu finančních a materiálních prostředků, které slouží k zajištění materiálních potřeb dětí a rodiny. Tato funkce je nezbytná pro zabezpečení zdravého a plnohodnotného rozvoje každého člena rodiny.

Biologicko-reprodukční funkce rodiny spočívá v přenášení života a genetických informací z jedné generace na další. Děti jsou vnímány jako pokračovatelé života rodiny a přispívají k dynamice a rozmanitosti společnosti. I když manželství tradičně poskytuje rámec pro reprodukci, není podmínkou pro založení rodiny a péči o potomstvo. Nicméně, v současném kontextu může ekonomická zátěž spojená s péčí o dítě ovlivnit reprodukční rozhodnutí rodin.

¹ ČÁP, Psychologie výchovy a vyučování, 1993, s. 273

² PRŮCHA et al., Pedagogický slovník, 2001, s. 202

Socializační funkce rodiny spočívá v předávání kulturních hodnot a formování životního stylu jednotlivců. Rodina zajišťuje také dostatek odpočinku a péči o členy, od narození dítěte až po péči o starší členy rodiny.

Emocionální funkce rodiny je klíčová pro uspokojení citových potřeb jednotlivců. Poskytuje lásku, porozumění a vzájemnou podporu, které jsou nezbytné pro zdravý emocionální vývoj dětí a celé rodiny.³

Rodiny lze rozdělit podle toho, jak výše zmíněné funkce plní. Rodina, která je schopna bez problémů a jakéhokoliv narušení je zabezpečit dítě ve všech funkcích a vývoji tak, jak je potřeba, se nazývá **funkční rodina**.

Druhou skupinou je **rodina problémová**, v níž se objevují poruchy u některých ze základních funkcí, přesto zdravý vývoj dítěte není ohrožen. Problémová rodina si své nedostatky uvědomuje a dokáže si s nimi poradit sama, případně s pomocí blízkých osob.

O **dysfunkční rodině** mluvíme ve chvíli, kdy se v rodině se objevují poruchy více či dokonce všech rodinných funkcí vážnějšího charakteru. Tyto poruchy značně ohrožují rodinu i vývoj dítěte. Rodina tohoto typu potřebuje pomoc ze strany odborníků.

Nejhorší typ problematické rodiny je **afunkční rodina** kdy už rodina zcela přestává plnit svoji úlohu a vážně ohrožuje existenci, vývoj a zdraví dítěte. Dítě musí rodině odebráno.⁴

1.2. Výchova

Pro účely této práce je zásadní definovat, co přesně je míněno pojmem výchova. Výchova obvykle zahrnuje předávání hodnot, standardů a norem při formování osobnosti člověka. Jde o složitý proces, který ovlivňuje různé aspekty jedince, jako je jeho chování, myšlení a sociální interakce.

Pelikán definuje výchovu takto: „Výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulačnými jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“⁵

Matějček definici výchovy obohacuje upozorněním na to, že dítě není ovlivňováno a formováno pouze svým prostředím, ale dítě samo do svého prostředí aktivně zasahuje.⁶ Na tuto skutečnost podobně poukazuje i Čáp, podle kterého výchova není jednosměrná

³ MÜHLPACHR, Sociopatologie, 2009, s. 152

⁴ SMUTKOVÁ, Sociální práce s rodinou, s. 20

⁵ PELIKÁN, Výchova jako teoretický problém, 1995, s. 36

⁶ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993 s. 21

působení, nýbrž v ní probíhá vzájemná interakce vychovávajících a vychovávaných, čímž se vyvíjí osobnosti obou zúčastněných.⁷

1.2.1. Výchovné styly

Samotný styl výchovy, který rodiče zvolí, je klíčovým faktorem v kombinaci s použitím trestů a odměn při výchově. Existuje několik označení pro různé výchovné styly, které se ve své podstatě mohou velmi podobat. Pro tuto práci jsem vybrala model podle Baumrind, který popisuje Sekot. Model zahrnuje autoritářský, autoritativní, liberální a lhostejný přístup k výchově.

Autoritářský styl: Autoritářští rodiče kladou důraz na bezpodmínečnou poslušnost a disciplínu, často za pomoci trestů. Preferují dohled nad dětmi před nasloucháním a vcítěním se do jejich starostí. Tento přístup podle Sekota vede k trvalému pocitu viny a nedostatku sebevědomí u dětí, často vyústí v nepřátelské a agresivní chování. Děti se mohou vyrovnávat s tímto stylem lhaním a vyhýbáním se trestům. Sekot také uvádí, že autoritářský přístup často vede k depresím, sebeobviňování a bezmyšlenkovité poslušnosti u dětí. Zastánci autoritářského stylu tvrdí, že přísná výchova připravuje děti na náročné budoucí vztahy a usnadňuje jejich přizpůsobení se těžkým podmínkám.

Autoritativní styl: Autoritativní přístup k výchově klade důraz na vytváření pozitivních vztahů mezi rodiči a dítětem a na prosazování jasných a stabilních zásad a pravidel. Rodiče se soustředí na budování pozitivních hodnot a aktivního přístupu k životu, respektují pravidla a řád, ale zároveň berou v úvahu vnitřní svět dítěte a jeho názory a pocity. Tento přístup se snaží předcházet výchovným problémům spíše než je autoritářsky řešit. Důslednost, náročnost a vnímavost rodičů k hodnotovému světu dítěte přispívají k jeho pozitivnímu rozvoji, čímž podporují jeho úspěch, respektovanost a schopnost aktivně přijímat životní výzvy. Tento přístup Sekot považuje za optimální cestu k výchově zodpovědných dospělých, kteří jsou schopni svobodně vyjadřovat své názory a aktivně přistupovat k životním výzvám a povinnostem.⁸ Sekotova definice autoritativního stylu je spíše podobná Mertinově definici takzvaného **demokratického stylu**, který Mertin považuje za optimální. Naopak pojem autoritativní styl Mertin používá jako synonymum pro styl autoritářský. V této práci se bude s pojmem autoritativní styl pracovat podle definice, kterou nám nabízí Sekot.⁹

⁷ ČÁP, Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy, 1996, s. 14

⁸ SEKOT, Rodiče a sport dětí: rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže., 2019 s. 12-13

⁹ MERTIN, Výchova bez trestů, 2013. s. 50

Liberální styl: Sekot popisuje liberální výchovu jako styl, který neklade důraz na respektování rodinného řádu a pravidel chování. Rodiče praktikující tento přístup se řídí heslem "děti jsou prostě děti, dopřejme jim volnost" a často přijímají roli kamarádů spíše než vychovatelů. Zřídka korigují nevhodné chování či nezdravé tužby dětí. Liberální přístup se soustředí na uspokojování základních potřeb dítěte, ale často nedostatečně podporuje jeho vnitřní uvědomění správného chování. Tento styl výchovy podle Sekota často opomíjí přípravu dítěte na budoucnost a aktivní přístup k životu. Rodičovská role sklouzává do role "přátelství", což může vést k nedostatku autority a nedůsledným reakcím na chování dítěte.

Lhostejný styl: Nedochozí k vytváření základních pozitivních životních hodnot, chybí zájem o potřeby dítěte včetně vzdělání, profesní přípravy a zdravého životního stylu. Rodiče nezajímají školní povinnosti dítěte ani jeho volnočasové aktivity. Dítě není dostatečně podporováno a není mu poskytována přiměřená výchova a podpora pro budoucí zodpovědný život.¹⁰

Krejčířová a Langmeier také mimo tyto základní styly výchovy podrobněji popisuje takzvané styly **nevhodné**. K nevhodným stylům podle ní patří:

- **Výchova rozmazlující** - rodič vyhoví každému přání dítěte
- **Výchova zavrhuující** - rodiče mají zavrhuující a odmítavý přístup k dítěti
- **Výchova nadměrně ochraňující** - rodiče dítěti brání v učení různých dovedností snahou děti chránit před různými riziky
- **Výchova perfekcionistická** - rodiče kladou na dítě požadavky, které není schopno nebo nechce splnit - touží po dokonalých dětech
- **Výchova nedůsledná** - kolísání mezi přísností a povolností ze strany rodičů
- **Výchova zanedbávající, týrající, zneužívající, deprivující** - případy, kdy výchova vysloveně ohrožuje dítě.¹¹

¹⁰ SEKOT, Rodiče a sport dětí: rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže., 2019 s. 12-13

¹¹ LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ, *Vývojová psychologie*, 2006, s. 270

1.2.2. Výchovné prostředky

K tomu, aby lidé usměrňovali chování dětí, učili je hodnotám a podporovali jejich rozvoj, používají výchovné prostředky.

Výchovné prostředky popisuje Matějček jako podněty, kterými se rodiče snaží záměrně ovlivnit děti podle svých představ. Zpravidla se jedná o usilování o změnu chování dítěte.¹² Nejznámějšími a zároveň nejvíce používanými výchovnými prostředky jsou právě odměny a tresty, kterým se podrobněji budeme věnovat v dalších kapitolách.

Dle mého názoru výchovné prostředky a míra jejich využívání při výchově dětí velice úzce souvisí s výše uvedenými výchovnými styly. Vzhledem k tomu, že autoritářský styl klade důraz na bezpodmínečnou poslušnost, by se dalo předpokládat, že tresty budou nedílnou součástí výchovy tohoto stylu. Autoritativní styl podle definice má jasně nastavená pravidla, tedy děti mají hranice, za jejichž překročení může následovat nějaká sankce. Naopak by se dalo předpokládat, že žádoucí chování bude odměněno. U liberálního a lhostejného stylu, při nichž podle definic běžně k podporování uvědomění správného chování nedochází, se dá předpokládat, že zřídka kdy dochází k využívání výchovných prostředků v podobě trestů a odměn.

Podle Vaníčkové mají odměny i tresty ve výchově dětí své místo. Shledává oba zmíněné výchovné prostředky za velice podstatné prvky v budování osobnosti jako člověka ve společnosti, neboť právě skrze odměny a tresty jsou dítěti vštěpovány základy, které si následně odnáší po celý zbytek života.¹³ I Matějček považuje tresty a odměny za důležité součásti výchovy, upozorňuje však na to, že každé dítě prožívá stejný trest i stejnou odměnu úplně jinak, je tedy potřeba při výběru vhodného výchovného prostředku vzít v potaz individuální prožívání jedince.¹⁴ Pro jednoduchý příklad bych použila lízátko za odměnu. V takovém případě pro dítě, které nemá rádo sladkosti, nebude lízátko nijak zvláštní odměna. U jednotlivých trestů je princip stejný.

Šíp Staňková, autorka projektu Děti jsou taky lidi, v rozhovoru se Sladkou naopak nesouhlasí s jakoukoliv formou zasahování do chování či projevů dítěte, jelikož výchovné prostředky brání dítěti v rozvoji jeho osobnosti, která přestává být autentická, naopak se jeho osobnost formuje tak, jak si rodiče přejí.¹⁵ V jiném rozhovoru dokonce poskytuje

¹² MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993, s.29

¹³ VANÍČKOVÁ, Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky, 2004, s.21

¹⁴ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993, s.51-60

¹⁵ SLADKÁ, ŠÍP STAŇKOVÁ. Maminka mi říkala, že jsem pokažená a rozbitá, vzpomíná autorka projektu Děti jsou taky lidi Zdeňka Šíp Staňková. Rádio Wave [online]. 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/maminka-mi-rikala-ze-jsem-pokazena-a-rozbita-vzpomina-autorka-projektu-deti-jsou-9155140>

poněkud expresivnější názor, že odměny a tresty jsou „dobrou cestou“ k výchově dítěte, které bude mít v dospělosti duševní a emocionální potíže.¹⁶

Já osobně zastávám názor, že v životě má každá akce svoji reakci. Použiju-li dva extrémní příklady, v dospělosti v případě kriminálního činu následuje trest odnětí svobody, naopak například v práci za dobře odvedené povinnosti přichází v ideálním případě adekvátní finanční odměna. Je podle mě důležité, aby byl člověk v dospělosti připraven na zavedený právní systém, který skutečně funguje právě na bázi odměn a trestů. Se Šíp Staňkovou a jejím názorem na používání výchovných prostředků ve výchově si dovoluji z tohoto důvodu nesouhlasit.

2. Odměny ve výchově

Odměna je obecně považována za pozitivní výchovný prostředek používaný zejména v případě, že se dítě chová tak, jak je společensky vnímáno za přijatelné. Čapek odměnu definuje jako působení spojené s chováním jedince, vyjadřuje pozitivní ohodnocení a přináší radost či uspokojení některých potřeb odměněného jedince.¹⁷

2.1. Funkce odměn

Odměna ve své podstatě bývá doprovázena příjemnými pocity ve formě radosti. Tyto pocity mají za úkol dotyčného nasměrovat k opakování odměněného chování, které je po něm vyžadováno.¹⁸ Koláčná tvrdí, že odměny vedou k pocitům uspokojení z vykonané činnosti a odměňování se díky nim cítí smysluplně.¹⁹

V Pedagogickém slovníku jsou popsány tři funkce, které odměny ve výchově plní. První funkcí je funkce **informační**, kdy za pomoci odměny vychovatel oznámí dítěti, že jeho chování je správné. Dále podle Pedagogického slovníku plní odměny funkci **motivační**, při níž dochází ke snaze zopakovat to chování, které bylo odměněno. Třetí funkcí je pak **vyjádření kladného vztahu** rodiče k dítěti.²⁰

¹⁶ MACELOVÁ, ŠÍP STAŇKOVÁ, „Děti jsou taky lidi, ale nejsou to malí dospělí,“ říká Zdeňka Šíp Staňková. Online. Grapesmag. 2023. Dostupné z: <https://grapesmag.cz/interview/deti-jsou-taky-lidi-ale-nejsou-to-mali-dospeli-rika-zdenka-sip-stankova/>. [cit. 2024-04-27].

¹⁷ ČAPEK, Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků, 2014, s. 38

¹⁸ STŘELEČ, BAKOŠOVÁ, Odměny a tresty ve výchovném prostředí rodiny, 1997, s. 71-79.

¹⁹ Koláčná, O lásce manželské a rodičovské, 2006, s. 148

²⁰ PRŮCHA et al., Pedagogický slovník, 2001., s. 179-180

2.2. Druhy odměn

Odměna jakožto způsob ocenění nějakého chování může mít mnoho podob, nikoliv pouze hmotný dar, který si pod tímto pojmem může někdo představit. Pro účel této práce bych odměny rozdělila na hmotné a nehmotné.

2.3. Hmotné odměny

Pod hmotnou odměnou si můžeme představit jakýkoliv dar za dobře vykonanou práci, v případě výchovy i za přijatelné chování. Často se ve společnosti setkáváme například s novým telefonem za dobré vysvědčení, u menších dětí se může jednat o bonbónek za to, že se na návštěvě u babičky chovaly vzorně. Navíc tyto odměny často působí jako motivace, ve smyslu „dostaneš nové kolo, když budeš dlouho v pokoji udržovat pořádek“. Nabízí se tak obrovská škála možností, jakým darem ve výchově děti odměnit. Je však důležité připomenout Matějčka, podle kterého je taková odměna funkční pouze v případě, že o ní má dotyčný skutečně zájem.²¹ Jen těžko ocení kolo někdo, koho jízda na kole nebaví, nebo ji dokonce nenávidí.

2.4. Nehmotné odměny

Pod pojmem odměna si už méně lidí vybaví nehmotné odměny. Příkladem nehmotné odměny může být pochvala, ocenění nebo pozitivní zpětná vazba. V Psychologii pro učitele je uvedena zajímavost, že odměny v nehmotné podobě jsou často efektivnější, než odměny hmotné, a oproti tomu přílišné nadužívání materiálních odměn vede spíše k oslabení vztahu dítěte s vychovatelem a ztrácí se radost z dosažení svých cílů a překonávání sebe samotného.²²

2.5. Rizika odměn

Byť odměny ve své podstatě zpravidla znamenají něco, co je obecně vnímáno velmi pozitivně, lze najít rizika, která jsou spojena s jejich používáním.

Jedno riziko spojené s používáním odměn jako výchovného prostředku už zde bylo naznačeno. Matějček popisuje, že každé dítě je individuální a je třeba ke každému i individuálně přistupovat. Zvolená odměna tak nemusí pro dítě nutně přinést příjemné pocity.²³ Osobně se domnívám, že může nastat i situace, při níž určitá odměna může pro

²¹ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993. s.51-60

²² ČÁP, MAREŠ, Psychologie pro učitele, 2001, s. 254

²³ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993, s. 51-60

dítě znamenat totéž co trest, tedy se příště podobnému chování dítě pokusí vyvarovat, tedy tím odměna v takovém případě naprosto ztratí svůj účel.

Podle Mertina není dobré chválit a jinak odměňovat děti jen proto, že víme, že je to správné. V takovém případě rodič mnohdy pochválí dítě za něco, co by u jiné osoby nechal bez povšimnutí. Pochvala se pak v očích dítěte znehodnocuje.²⁴

Kopřiva také zmiňuje pozitivní nálepkování, které následně vede k potlačování pocitu a snaze chovat se podle přání ostatních.²⁵ Pod tím si představuji nevhodně zvolená slova při dobře myšlené pochvalě, která by mohla znít „Ty jsi šikovná holčička, které se vždycky všechno podaří.“

3. Tresty ve výchově

Oproti odměnám, tresty jsou obecně vnímané spíše jako negativní prostředek výchovy, který rodič použije ve chvíli, kdy je žádoucí, aby se trestané chování neopakovalo. Čapek trest definuje jako působení, které vyjadřuje negativní hodnocení, přináší trestanému frustraci, nelibost či omezení některých potřeb.²⁶ Uhl trest definuje jako nepříjemnou, případně bolestivou událost, která následuje po určitém chování, se záměrem ze strany vychovatele zabránit výskytu nežádoucího chování v budoucnosti.²⁷

V poslední době se velmi spekuluje nad tím, zda tresty ve výchově vůbec mají hrát nějakou roli. Zejména starší generace podle mých osobních zkušeností uznává tresty ve výchově jako jeden z nejdůležitějších prostředků pro výchovu slušného občana. Naopak mladší generace mnohdy tresty považuje spíše za projev agrese a nezvládnutí vlastních emocí. Pravděpodobně se tyto názory u mladší generace čím dál častěji objevují právě vlivem příspěvků na sociálních sítích, které tresty ve výchově odsuzují a nabízejí nový pohled na výchovu dětí, což je jedna z hypotéz, které budeme následně zkoumat v praktické části.

²⁴ MERTIN, Výchova bez trestů, 2013, s. 43

²⁵ KOPŘIVA, Respektovat a být respektován, 2008, s. 37

²⁶ ČAPEK, Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků, 2014, s. 31

²⁷ UHL, Die Strafe aus der Sicht der empirischen Erziehungswissenschaft, 1997

3.1. Funkce trestů

Vaníčková popisuje tři základní funkce trestů:

- **Napravit škodu**

Pokud dítě způsobilo jakoukoliv škodu, měla by být škoda napravena trestem, který je zvolen s úměrností ke způsobené škodě.

- **Zabránit opakování**

Trest je nástrojem používaným pro korekci chyby na principu učení špatnou zkušeností. Tedy by se dítě mělo podle této definice potrestanému chování příště vyvarovat.

- **Zbavit pocitu viny**

Podle Vaníčkové je prožívání pocitu viny velmi bolestivé. Je tedy důležité dítěti po udělení trestu jeho provinění dále nepřipomínat. Udělením trestu je prohřešek anulován.²⁸

3.2. Druhy trestů

Stejně jako odměny, i tresty mají mnoho podob. Pro účely této práce tresty rozdělíme na tresty psychické a fyzické.

3.2.1. Psychické tresty

Pod psychickým trestem si lze představit jakýkoliv způsob trestání, které dítěti nepůsobí fyzickou bolest. Psychický trest může mít podobu výčitek nebo pokárání, přičemž mechanismem, který má způsobit nápravu, je pocit lítosti. Předpokládá se, že dítě, které prožije pocit viny, bude svého činu litovat a následně se potrestanému chování do budoucna vyvaruje.²⁹

Mezi psychické tresty, které dítěti nezpůsobí fyzickou bolest, lze zahrnout například tyto konkrétní tresty:

- Napomenutí
- Okřiknutí či křičení na dítě
- Vykázání z místnosti
- Zavírání/zamykání v místnosti
- Zákazy různého druhu
- Odepření plánované činnosti
- Ignorace
- Zabavení něčeho

²⁸ VANÍČKOVÁ, Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky, 2004, s. 34-35

²⁹ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993., s. 89

Za psychický trest lze podle Čápa považovat i odpírání různých projevů lásky, výčitky, odmítání dítěte chladným postojem. Dlouhodobé psychické trestání vede k psychickému týrání. Podle některých výzkumů je i patrné, že psychické tresty mají mnohem více negativní dopad na dítě, než tresty fyzické.³⁰

Přestože se podle některých může psychický trest jevit jako mírnější způsob trestání než tresty fyzické, Mertin psychické tresty zařazuje mezi týrání nejvyššího kalibru. Jsou podle něho vůči dítěti „z hlediska jeho dalšího emocionálního vývoje krajně nevhodné.“ Přesto považuje za vhodné používání zákazů, např. zákaz televize, počítačových her apod. V tomto případě se podle Mertina nejedná o udělení trestu, nýbrž o odebrání výhody.³¹

K oběma výše uvedeným postojům bych za sebe dodala, že fyzické tresty zpravidla doprovází i nějaké psychické potrestání v podobě negativního komentování jeho chování. Fyzický trest často působí i na psychiku dítěte bez aktivního psychického trestání ze strany rodičů, tedy vyvolá pocit ponížení či jiné negativní emoce.

3.2.2. Fyzické tresty

Fyzické tresty jsou ty tresty, jejichž podstata tkví v působení fyzické bolesti jakožto reakci na nežádoucí chování dítěte.

Vaničková uvádí několik příkladů fyzického trestání. Mezi ty nejpoužívanější fyzické tresty ve výchově patří zejména facky a pohlavky, výprask rukou nebo předmětem, třesení, štípání, tahání až vytrhávání vlasů, pevný stisk, stání na hanbě v předpažení, klečení, kliky, dřepy, používání horké nebo naopak ledové vody.

Kromě těchto trestů zmiňuje i poněkud tvrdší formy možných fyzických trestů, mezi něž patří i kopance, odhození, praštění hlavu o zeď, údery knihou nebo jiným předmětem do hlavy, škrčení, přehození přes stůl, kroucení ruky, píchání špendlíkem, přivazování, svazování.³²

Vzhledem k příkladům, které Vaničková uvádí, je potřeba si uvědomit, že tělesné tresty obecně nelze zcela jednoznačně odsoudit či uznat za vhodný výchovný prostředek. Z výše uvedených příkladů jednotlivých forem tělesných trestů lze tělesné tresty rozdělit na život či fyzické zdraví ohrožující a životu bezpečné.

³⁰ ČÁP, MAREŠ, Psychologie pro učitele, 2001, s. 253

³¹ MERTIN, Václav. Výchova bez trestů, 2013, s. 30

³² VANÍČKOVÁ, Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky, 2004, s. 31

Vaníčková rozlišuje trestání a týrání. Tělesný trest je podle Vaníčkové tělesným týráním, dochází-li k potrestání za pomoci předmětu, je-li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plosky a dlaně), nebo tehdy, zůstávají-li na těle po ranách stopy.³³

Mertin fyzické tresty považuje za nevhodný nástroj pro výchovu dětí, přesto se přiklání k názoru, že představa, že každé fyzicky potrestané dítě je až do smrti nepříznivě poznamenáno, je zjednodušující a neodpovídá skutečnosti. Uznává, že zejména u menších dětí je plácnutí rychlé a efektivní, nikoliv však korektní a je třeba se fyzickým trestům vyvarovat. Za obhajitelný argument Mertin považuje, že rodič zvolí metodu fyzického trestu v situaci, kdy vyhodnotí, že rychlým a efektivním způsobem zabrání větší škodě, která by mohla vzniknout při použití pomalejšího výchovného prostředku.³⁴

Klimeš je příznivcem používání fyzických trestů ve výchově. Tvrdí, že tělesný trest je účinný zejména u dětí, které jsou pomalejší a musí se jim něco vysvětlovat několikrát. Právě tělesný trest dokáže dítě aktivizovat (lidově řečeno vzpamatuje se). U některých dětí ta pozitivní motivace nefunguje, proto musí využít tu negativní. Zároveň dodává, že když rodič varuje, že trest přijde, měl by ho také vykonat. Zastává však názor, že ani s tělesnými tresty by se to nemělo přehánět a mělo by k nim docházet jen velmi zřídka.³⁵

Z výzkumu Ligy otevřených mužů (LOM) a výzkumné agentury Nielsen Admosphere vyplývá, že 63 % české populace připouští využívání fyzických trestů.³⁶

³³ VANÍČKOVÁ, Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky, 2004, s. 33

³⁴ MERTIN, Výchova bez trestů, 2013, s. 27

³⁵ KLIMEŠ, Jak raději (ne)trestat děti In: iDnes.cz [online]. Praha: Mafra, 2008, [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/jak-radeji-ne-trestat-deti.A080612_094905_kavarna_bos

³⁶ FYZICKÉ TRESTY VYUŽÍVAJÍ 2/3 ČESKÝCH RODIČŮ. Online. Liga otevřených mužů. 2018. Dostupné z: <https://ilom.cz/fyzicke-tresty-ve-vychove-alespon-nekdy-je-vyuzivaji-dve-tretiny-ceskych-rodicu/>. [cit. 2024-04-01].

3.3. Rizika trestů

Používání trestů ve výchově s sebou přináší svá rizika.

Podle Kopřivy jedno z rizik spočívá v tom, že dítě časem začne vnímat trest jako jediný možný způsob řešení konfliktů.

Vzhledem k tomu, že trest použije ten mocnější, budou mít pocit, že buď musí mocnějšímu ustoupit, nebo se mocnějším stát.

Další riziko trestu nastává, pokud děti nerozumí pravidlům, které mají dodržovat. Bez řádného vysvětlení vede výhrůžka trestu k posílení strachu v dítěti.

Třetí riziko, které popisuje, nastane ve chvíli, kdy autorita, kterou dítě potřebuje, představuje více osobu, z níž má dítě strach, než osobu, kterou přirozeně uznává a váží si jí.

Dále v důsledku trestání mohou mít děti problém při navazování vztahů kvůli snížené sebeúctě.

Po udělení trestu dítě může pociťovat negativní emoce vůči člověku, který ho trestá, namísto žádoucích negativních emocí vůči trestu nebo provinění.

V případě častého trestání děti začnou potlačovat emoce, čímž dochází ke ztrátě schopnosti empatie.

Pokud dítě ví, že po každém provinění přijde trest, bude mít tendenci lhát, podvádět nebo svádět vinu na druhé, což jsou návyky, které si částečně ponese až do dospělosti.³⁷ Podobného názoru na toto riziko je i Mertin, podle kterého se dítě bude snažit trestu vyhnout způsobem, který je obecně vnímán jako nečestný, tedy lhaním či sváděním viny na druhé.³⁸

Podle Strausova výzkumu mají děti, které jsou fyzicky trestané, nižší IQ. Výsledky IQ dětí od 2 do 4 let, které byly tělesně trestány, jsou o 5 % nižší než u dětí, které nebyly tělesně trestané. U starších dětí jsou výsledky takové, že děti, které nebyly fyzicky trestané, mají IQ o 2,8 bodů větší. Podle tohoto průzkumu tělesné tresty negativně ovlivňují kognitivní vývoj dítěte. Podle něho je příčinou to, že tělesné tresty vyvolávají u dětí stres, což může mít za následek posttraumatickou stresovou poruchu, která způsobuje nižší IQ. Druhou příčinou může být to, že tělesné tresty se častěji vyskytují v ekonomicky slabších rodinách.³⁹

³⁷ KOPŘIVA, KOPŘIVOVÁ. Článek o rizicích trestání: Trestání dětí ohrožuje jejich vývoj i tehdy, když nekončí týráním [online]. 2008 [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <http://www.respektovat.com/clanky-rozhovory/trestani-pro-psychologii/>

³⁸ MERTIN, Výchova bez trestů, 2013, s. 42

³⁹ STRAUS et al., Corporal Punishment by Mothers and Development of Children's Cognitive Ability: A Longitudinal Study of Two Nationally Representative Age Cohorts. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* [online]. 2009, [cit. 2024-04-10]. ISSN 1092-6771. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10926770903035168>

Matějček však zastává názor, že nic není takzvaně jen černé nebo bílé. Je třeba myslet na to, že je obrovský rozdíl plácnout dítě přes ruku, nebo mu udělit přísný výprask řemenem či hadicí. U psychických trestů platí podobné pravidlo. Nikde bohužel není hranice, která by určovala, kde je ještě potenciálně účinný výchovný zásah, a kde už začíná krutost.⁴⁰ Z tohoto důvodu jsem toho názoru, že by se k trestům, ale i k odměnám, mělo přistupovat s maximálním respektem, projevovat empatii a především si být vědom toho, že každé dítě je individuální stvoření a je k němu potřeba také individuálně přistupovat.

3.4. Tresty z pohledu zákona

Pro účely této práce se následující odstavce budou věnovat otázce, jak o výchově dětí a trestech ve výchově pojednávají naše zákony.

Dle Zákona č. 89/2012 Sb. § 857 je dítě je povinno dbát svých rodičů. *„Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Dítě je povinno se těmto opatřením podříditi.“*⁴¹

Dle Zákona č. 89/2012 Sb § 884 Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. *„Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině. Výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.“*⁴²

Tyto výše uvedené zákony by se daly shrnout tak, že rodiče mají právo využívat výchovných prostředků v míře, která dítě neohrožuje a nedotýká se jeho důstojnosti, jinak řečeno je zakázáno týráním dětí. Je pravdou, že v Evropě je Česká republika téměř jediná, kdo nemá zákonem stanovený plošný zákaz fyzických trestů ve výchově dětí.

Jak už bylo zmíněno, mnozí lidé, kteří jsou aktivní na sociálních sítích, podporují výchovu bez trestů. Šíp Staňková, jedna z nejsledovanějších protagonistek, vytvořila Otevřený dopis ministru práce a sociálních věcí Marianu Jurečkovi, který je v současné době (2024) aktuální a hojně na sociálních sítích propagovaný s prosbami o podpis. Tento dopis reaguje na jeho negativní postoj k zrušení fyzických trestů ve výchově, který médiím sdělil. Součástí dopisu je žádost, aby jasně deklaroval, že jakékoliv fyzické násilí vůči dětem je

⁴⁰ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993., s.100

⁴¹ Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-04-29].

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-04-29].

nepřípustné. V dopise je za násilí považována jakákoliv forma trestu, především fyzického.⁴³ Vzhledem k tomu, že videa a příspěvky Šíp Staňkové mají kolem 130 tisíc sledujících příznivců a za dva roky petice získala pouze kolem 3000 podpisů, lze předpokládat, že přes aktuální trendy ve výchově stále většina lidí nepodporuje petiční návrh na plošný zákaz fyzických trestů ve výchově dětí.

Pro zákaz fyzických trestů není ani Klimeš. Dle jeho slov by zákaz fyzických trestů vyústil k vydírání rodičů a jejich následnou rezignaci na výchovu dětí. Jako příklad uvádí situaci v Anglii, kde podle něho zákaz fyzických trestů vede dospívající a děti k vandalismu.⁴⁴

Mertin, který není příznivcem používání trestů, píše, že naše společnost ještě zdaleka není připravená na postavení tělesných trestů mimo zákon. Lépe by podle něho fungovala pomalejší cesta prostřednictvím vzdělávání a zesilování společenského odporu vůči této formě výchovy. Je také přesvědčený, že posun názorů zejména mladší generace dovede Českou republiku k jasnému odmítnutí tělesných trestů.⁴⁵ Nicméně tvrdí, že spíše než fyzickým trestům by měl být vystaven absolutní zákaz psychickým trestům.⁴⁶ Mnozí psychologové se shodují na tom, že psychický trest je daleko horší, než fyzický trest. Problém ale nastává v tom, že narozdíl od fyzických trestů by se psychické tresty pravděpodobně mnohem hůř dokazovaly.

Matějček též uvedl přesvědčení o tom, že přijde doba, kdy budeme mít zákon o ochraně dítěte podobně jako v jiných zemích. Zároveň zastával názor, že Úmluva o právech dítěte, kterou náš stát přijal, je dostatečným rámcem pro dílčí zákonná opatření ve prospěch dětí. Fyzické ubližování dítěti je u nás trestné a vztahuje se to nejen na rodiče. Navíc vzhledem k oznamovací povinnosti všech pracovníků, kteří s dětmi přicházejí do kontaktu, uvedl, že děti u nás jsou zákonem chráněné dostatečně.⁴⁷

Je překvapivé, že v České republice doposud nebyl zaveden plošný zákaz fyzických trestů ve výchově, nicméně by se dalo předpokládat, že zrušením fyzických trestů by rodiče více využívali právě psychické tresty, u nichž se většina odborníků shoduje v tom, že v některých případech mohou být některé formy psychických trestů pro dítě mnohem více škodlivé.

⁴³ ŠÍP STAŇKOVÁ, Otevřený dopis ministru práce a sociálních věcí Marianu Jurečkovi. Online. Petice.com. 2022. Dostupné z: https://www.petice.com/otevreny_dopis_ministru_prace_a_socialnich_vci_marianu_jurekovi. [cit. 2024-04-11].

⁴⁴ KLIMEŠ, Jeroným. Jak raději (ne)trestat děti In: iDnes.cz [online]. Praha: Mafra, 2008, [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/jak-radeji-ne-trestat-deti.A080612_094905_kavarna_bos

⁴⁵ MERTIN, Výchova bez trestů, 2013, s. 26

⁴⁶ MERTIN, Výchova bez trestů, 2013, s. 30

⁴⁷ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993, s.105-106

Za zmínku stojí i to, že jak je uvedeno na webu END CORPORAL PUNISHMENT, v Nizozemsku jsou tělesné tresty ve výchově zakázány od roku 2007⁴⁸, přesto výzkum z Nizozemska z roku 2014, kterému se věnovali Theunissen, Vogels, a Reijneveld, potvrdil, že přes zákaz fyzických trestů ve výchově 22 % rodičů dětí ve věku 5-6 let používá výprask jako běžnou strategii k potrestání dítěte.⁴⁹ Nabízí se tedy otázka, zda by v Česku plošný zákaz fyzických trestů ve skutečnosti snížil jejich výskyt, případně v jaké míře by se jejich výskyt snížil.

4. Výchova bez trestů

S rostoucím trendem vychovávání dětí bez použití trestů se nabízí otázka, jak tedy dětem správně nastavit hranice a reagovat na jejich překročení. Mertin nicméně tvrdí, že výchova bez trestů vůbec neznamena výchovu bez nastavení hranic. Zároveň nepochybuje o tom, že aby výchova bez trestů vedla k výchově dobrého člověka, stojí tato výchova hodně energie, trpělivosti a času ze strany rodičů. Popisuje také metodu pozitivního přístupu ve výchově, který se nezaměřuje na trestání dětí za přestupky, ale zaměřuje se na vymýšlení způsobu, jakým napravit vzniklou škodu. Dále uvádí, že rodič má brát dítě takové, jaké je, nezapomínat na to, že dítě má nějaké předpoklady a limity. Často totiž rodiče trestají na základě toho, že dítě zcela nesplňuje jejich požadavky. Je také důležité neztratit autoritu a respekt, který dítě k rodičům zcela přirozeně má. Autoritu si podle Mertina rodič udrží tím, že při vymáhání nastavených pravidel, která by měla být zcela srozumitelná a jednoznačná, zůstane rodič laskavý a důsledný zároveň. Namísto trestů by měli podle Mertina přijít přirozené důsledky. Jako příklad uvádí že když dítě nekoupí housky, k večeři bude mít starý chleba, nebo když se dítě vzteká, pošleme ho do vedlejšího pokoje. Nejedná se v takovém případě o trest, jde nám o to, aby nás nerušilo.⁵⁰

Rozumím významu přirozených důsledků a s Mertinem se shoduji v tom, že reakce na chování, kterého se dítě dopustí, by měla odpovídat tomu, co vlastně provedlo. Nicméně nepovažuji za šťastné popisovat tuto metodu jako jednu z metod, jak vychovávat bez trestů. Jednak podle výše zmíněné definice je trest brán jako negativní událost, která následuje po nežádoucím chování a má za cíl v budoucnosti zabránit opakování tohoto jevu, což metoda přirozených důsledků je (alespoň tedy podle mého názoru). Druhý limit v této metodě

⁴⁸ END CORPORAL PUNISHMENT. *Country Report for Netherlands*. Online. 2017. Dostupné z: <https://endcorporalpunishment.org/reports-on-every-state-and-territory/netherlands/>. [cit.2024-06-30].

⁴⁹ Theunissen et al., 2015, Punishment and reward in parental discipline for children Aged 5 to 6 Years: Prevalence and groups at risk. *Academic Pediatrics*

⁵⁰ MERTIN, 2013, s. 53-70

spatřuji v tom, že ji lze velmi nešťastně interpretovat. Tedy představme si, že dítě rozbije vázu. Někdo by v tu chvíli mohl považovat za přirozené, že se rodič naštve a dítěti tak udělí fyzický trest, čímž se takový trest podle špatné interpretace stane přirozeným důsledkem. Správným přirozeným důsledkem by v tomto případě byla povinnost uhradit škodu, případně zničenou vázu nahradit novým kusem. Třetím důvodem, proč nesouhlasím s tím, že se jedná o metodu výchovy bez trestů, je jeho použitý příklad poslat vztekající se dítě do pokoje, což je reakce, kterou někteří odborníci, například Čáp a Mareš, považují za jeden z příkladů psychických trestů jakožto odmítání dítěte chladným postojem.⁵¹ Pravděpodobně v případě, že některé metody použijeme jako přirozený důsledek, je potřeba to tak i přímo dítěti nazvat, ne způsobem že jde do pokoje za trest, ale způsobem, že bude v pokoji protože ho nikdo v místnosti nechce poslouchat. Nemizí tím však můj příklad možné nesprávné interpretace, kdy bití je podle mého názoru trest bez ohledu na to, jak je interpretován.

S výchovou bez trestů nesouhlasí Matějček, který uvádí, že podle trestního rejstříku a strukturovaného dotazníku nejvyšší kriminalitu vykazovali mladí muži, kteří byli trestáni velice přísně, zatímco na druhém místě s nevelkým odstupem byli mladí muži, kteří nebyli trestáni vůbec. Vzhledem k tomu, že tito muži jsou zástupci mladých mužů z dětských domovů a SOS dětských vesniček, je třeba myslet na to, že jim v dětství chyběly důležité rodinné vztahy, což ostatně uvádí i Matějček. Zároveň ale dodává, že podstatou toho, proč tento příklad uvedl, nadále zůstává, že spojitost trestů a delikvence neplatí absolutně přímočaře,⁵² což je i podle mě z tohoto výzkumu zcela evidentní.

4.1. Trendy v rodičovství

V současnosti se, jak už bylo zmíněno, zejména na sociálních sítích objevují propagace a různé návody, jak vychovávat děti podle moderních trendů, jejichž příklady si v této kapitole představíme.

Prvním trendem, který si představíme, je **KONTAKTNÍ RODIČOVSTVÍ**. Principem kontaktního rodičovství je intenzivní kontakt mezi rodičem a dítětem. Podle kontaktního rodičovství má být dítě v častém či dokonce permanentním fyzickém kontaktu s matkou, spát s ní v jedné posteli a mít neomezený přístup k jejím prsům.⁵³ Sears popisuje kontaktní rodičovství jako styl péče o dítě, který znamená nejprve otevřít svou mysl a srdce

⁵¹ ČÁP, MAREŠ, Psychologie pro učitele, 2001, s. 253

⁵² MATĚJČEK, O trestech a tzv. volné výchově. Propsy. 1997

⁵³ MASOPUSTOVÁ et. al., Jak to mají mámy: psychologický výzkum mateřství, 2018, s. 21

individuálním potřebám dítěte a nakonec tím zcela přirozeně získat moudrost, povědomí o tom, co je pro rodiče i dítě nejlepší. V kontaktním rodičovství má obrovský význam tzv. bonding, tedy těsné připoutání matky s dítětem. Toto těsné připoutání po porodu umožňuje, aby se spojilo přirozené biologické chování dítěte a pečovatelské kvality matky.⁵⁴ Sears také uvádí, že v rodinách, které praktikují kontaktní rodičovství, je natolik vyvinutý způsob komunikace, díky kterému je zbytečné, aby rodiče používali tresty.⁵⁵

Dalším trendem, který je teď pravděpodobně nejvíce moderní, je **RESPEKTUJÍCÍ VÝCHOVA**. Někteří praktikující respektující výchovu raději používají výraz vědomé rodičovství. Respektující výchovu představuje Šíp Staňková jako výchovu, která klade důraz na porozumění potřebám dětí. Podle ní by v rodičovství neměla být u dětí vyžadována poslušnost. Děti se mají naučit být samy sebou a mají se naučit, že nemusí nikoho poslouchat.⁵⁶ V respektující výchově nejsou používány odměny ani tresty. Podle Koprívy by úspěšná výchova měla být založena na vzájemném respektu mezi rodiči a dětmi, přičemž respektující rodiče fungují jako partneři dítěte.⁵⁷ Studnička tvrdí, že rodiče praktikující respektující výchovu používají efektivnější komunikaci. Cílem respektujících rodičů je, aby dítě něco dělalo ne proto, že to řekli rodiče, ale protože to dává smysl. Rodiče k dětem přistupují jako k dospělým, přizpůsobují však způsob komunikace, aby byl pro dítě srozumitelný.⁵⁸

Poslední trend, který si v rámci této práce představíme, je **NEVÝCHOVA**. Nevýchova představuje způsob výchovy, který nestaví dítě ani rodiče do podřízené pozice. Nevýchova funguje na principu, že rodič a dítě jsou stejně důležití. Podle tohoto konceptu dítě respektuje rodiče jen tehdy, když rodič respektuje dítě. Místo tradičních výchovných prostředků rodiče využívají „Nevýchovné principy otevřené komunikace.“ Rodiče jasně vyjadřují své potřeby, naslouchají potřebám dítěte a společně hledají řešení problémů. Nevýchova se zakládá na tom, že není třeba nastavovat dítěti hranice, stačí, když rodič dbá na své vlastní vnitřní hranice. Tyto hranice vycházejí z potřeb konkrétního rodiče a dítěte, takže jsou pro dítě srozumitelné a bezpečné, což mu umožňuje přijmout je za své. Podle

⁵⁴ SEARS a SEARS, Attachment Parenting. Online. AskDrSears. 2020. Dostupné z: <https://www.askdrsears.com/topics/parenting/attachment-parenting/>. [cit.2024-04-15].

⁵⁵ SEARS, W, Creative parenting: how to use the new continuum concept to raise children successfully from birth through adolescence, 1983

⁵⁶ ŠÍP STAŇKOVÁ, Zdeňka [@Děti jsou taky lidi]. Chcete mít poslušné dítě? Online. 2024. Dostupné z: <https://youtube.com/shorts/LUYRVglUNRY?si=iLrKsdXS-6KpAwI2>. [cit. 2024-04-20].

⁵⁷ KOPŘIVA, Respektovat a být respektován, 2008, s. 10

⁵⁸ STUDNIČKA, Pohodové rodičovství, 2021, s. 194-200

nevýchovy je důležité žít život, jaký si rodič pro svoje dítě přeje. Tím, jak se rodič k dítěti chová, ho učí, jak se má chovat ono. Klade tedy důraz na učení nápodobou.⁵⁹

4.2. Přínosy a limity výchovy bez trestů

Přes veškerá výše zmíněná rizika užívání trestů ve výchově je potřeba se zamyslet i nad druhou stranou vah, tedy nad výchovou bez použití trestů. I výchova bez trestů s sebou nese řadu přínosů i limitů.

Jedním velkým přínosem je možná eliminace většiny rizik trestání, které popisují Kopřiva a Kopřivová.⁶⁰ Odpadl by u dítěte strach z nepřiměřeného trestu, dítě by rodiče skutečně přirozeně respektovalo. Snad by dítě ani nemělo kvůli snížené sebeúctě problém s navazováním kontaktů. Jelikož se dítě nemusí obávat trestu, více se doma bude svěřovat s případnými problémy, tedy v rodině, kde se nepoužívají tresty, bude pravděpodobně mezi dětmi a rodiči lepší komunikace, důvěra i vzájemný respekt.

Jedním z limitů by mohlo být to, že výchova bez trestů pravděpodobně není jediným funkčním vzorcem ideální výchovy pro všechny děti. Matějček uvádí že každé dítě je individuální. Každé dítě jinak prožívá, má jinou odolnost vůči nepříjemným zážitkům, citlivost i rychlost dospívání. Při výchově je vždy nutné brát v potaz právě s ohledem na tuto individualitu.⁶¹ Ač by výchova bez trestů působila jako ideální stav, zcela jistě ji nelze aplikovat na každé dítě.

Další limit spatřuji v tom, že trendy ve výchově pracují s myšlenkou, že respektovat dítě je jedinou správnou cestou k tomu, aby dítě respektovalo rodiče. Podle vývojové psychologie by ale taková představa poněkud přeceňovala schopnosti dítěte. Vágnerová uvádí, že dítě do určitého věku přirozeně uvažuje a chápe normy egocentricky. Předškolní děti mají tendenci normy interpretovat individuálně specifickým způsobem, který jim právě vyhovuje, následně se podle toho i chovat.⁶²

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že pouhý respekt bez jasně nastavených hranic sice pomůže k výchově sebevědomého jedince, nicméně se obávám toho, že dítě, které přirozeně uvažuje sebestředně, bez nějaké snahy rodičů vést dítě k empatii, k altruismu a ohleduplnosti vůči ostatním lidem, s velkou pravděpodobností bude sebestředně smýšlet i v dospělosti.

⁵⁹ O *nevýchově*. Online. Nevýchova. Dostupné z: <https://www.nevychova.cz/o-nevychove/>. [cit. 2024-04-01].

⁶⁰ KOPŘIVA, KOPŘIVOVÁ. Článek o rizicích trestání: Trestání dětí ohrožuje jejich vývoj i tehdy, když nekončí týráním [online]. 2008 [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <http://www.respektovat.com/clanky-rozhovory/trestani-pro-psychologii/>

⁶¹ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993., s. 52

⁶² VÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie*. 1999, s. 92

Kompromisem mezi výchovou bez trestů a odměn a konzervativnějším způsobem, který uznává myšlenku, že děti by se měly naučit za každý čin nést následky, by mohla být metoda přirozených důsledků. V takovém případě by přísnost trestu nebyla stanovena na základě vyhodnocení závažnosti činu ze strany rodičů, nýbrž by důsledek odrážel závažnost provinění, jako například náhrada škody nebo zrušení nějakého plánu z důvodu nedokončené povinnosti. I v odměnách lze aplikovat přirozené důsledky. Takovou přirozenou odměnou může být například realizace dítětem vytouženého zahradního domku na hraní v případě pomoci s jeho stavbou.

Praktická část

5. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je získat konkrétní data a vzhled do praktického uplatňování výchovných metod v současných rodinách. Zároveň porovnat postoje rodičů a bezdětných osob k uplatňování jednotlivých výchovných prostředků. Porovnejí se i pohledy mužů a žen na danou problematiku.

Cílem je také v kontextu trestů a odměn ve výchově blíže prozkoumat vztah mezi vzděláním a postojem k fyzickým trestům. Dále v jakém vztahu je sledování příspěvků na sociálních sítích s postojem k používání trestů ve výchově a postojem k používání odměn ve výchově.

6. Formulace hypotéz

V této práci budu pracovat s pěti předloženými hypotézami, které jsem vytvořila na základě osobních zkušeností a předpokladů vycházejících z odborných teoretických zdrojů:

H1) Bezdětní lidé budou více považovat tresty za nevhodné, než rodiče.

H2) Čím více lidé souhlasí s příspěvků na sociálních sítích, tím méně souhlasí s používáním trestů ve výchově.

H3) Čím více lidé souhlasí s příspěvků na sociálních sítích, tím méně souhlasí s používáním odměn ve výchově.

H4) Ženy více souhlasí se zavedením plošného zákazu používání fyzických trestů ve výchově než muži.

H5) Lidé s vyšším vzděláním budou více souhlasit se zavedením plošného zákazu používání fyzických trestů ve výchově.

7. Výzkumný nástroj

Jedná se o kvantitativní výzkum, přičemž data byla sbírána pomocí polostrukturovaného dotazníku.

K jednoznačnému rozlišení některých sledovaných charakteristik, jako například zda respondenti mají děti či zda považují tresty/odměny vždy za nevhodné, byla použita dichotomická otázka, na niž bylo možné odpovědět pouze ano/ne. Pro odůvodnění dichotomických otázek a pro návrh řešení konkrétních modelových situací byly použity otázky otevřené.

Ke každé otázce na jednotlivé výchovné prostředky respondenti označili míru souhlasu s vhodností využití konkrétního prostředku na pětistupňové Likertově škále. Dotazovala jsem se na vhodnost použití konkrétních níže uvedených trestů, které se využívají pravděpodobně nejčastěji či jsou nejčastěji mediálně diskutovány:

- Plácnutí rukou
- Výprask rukou
- Výprask předmětem
- Vykázání z místnosti
- Zavření v místnosti
- Něco zabavit (hračku, telefon)
- Zákaz televize
- Zákaz počítače
- Zákaz vycházek
- Zákaz návštěv
- Napomenutí
- Odepření plánované činnosti

Kromě použití konkrétních trestů jsem se dotazovala také na postoje k využívání některých často používaných konkrétních odměn ve výchově:

- Pomazlení/pohlazení
- Pochvala
- Dárek
- Prodloužená večerka
- Výlet
- Delší čas na telefonu/počítači (v případě že je čas běžně omezen)
- Sladkosti
- Trávení času s dítětem (např. společné hraní hry)

Dále byly použity uzavřené otázky s výběrem z možností, které se zaměřovaly na osobní otázky, mezi něž patří počet dětí či výše dosaženého vzdělání. V dotazníku se vyskytovala i otázka na výčet položek, která se zaměřila na znalost moderních trendů ve výchově, v níž mohli respondenti označit jednu nebo více možností.

Dotazník viz příloha 1.

Dotazník je částečně inspirován výzkumem z roku 2015, kterému se věnovali Theunissen, Vogels, a Reijneveld. Výzkum se zabýval používáním odměn a trestů rodiči dětí ve věku 5-6 let.⁶³

⁶³ Theunissen et al., 2015, Punishment and reward in parental discipline for children Aged 5 to 6 Years: Prevalence and groups at risk. *Academic Pediatrics*

8. Charakteristika zkoumaného vzorku

Data pro výzkum byla získána celkem od 103 respondentů. Dotazování byli mladí dospělí ve věku 18-35 let. Průměrný věk respondentů je 28,59 let se směrodatnou odchylkou 5,3.

Z celkového počtu všech respondentů je 46 (44,7 %) žen a 57 (55,3 %) respondentů jsou muži. Dále 54 (52,4 %) respondentů jsou bezdětní, 49 (47,6 %) respondentů má děti.

9. Proces sběru dat

Všichni respondenti dostali k vyplnění stejný strukturovaný dotazník. Data byla sbírána dvěma způsoby.

1. Prostřednictvím internetu - preposláním odkazu na formulář se žádostí o vyplnění.
2. Papírovou formou - předání vytisknutého dotazníku osobně.

Papírovou formou byl dotazník předán pouze skupině sedmi respondentů, kteří v době oslovení neměli přístup k internetu. Jejich anonymita byla zachována i přede mnou samotnou - anonymní dotazníky byly přeloženy a v náhodném pořadí vhozeny do krabice, z nichž jsem je v náhodném pořadí také sbírala a následně data přepsala do Excelu.

Respondenty jsem oslovovala náhodně. Vyhledávala jsem respondenty v rámci mých kontaktů i osoby, s nimiž jsem se nikdy předtím nesetkala. S distribucí dotazníku mezi mladší dospělé osoby mi velmi pomohla moje sestřenice. Další respondenty, nejčastěji matky s dětmi, jsem oslovila příležitostně při osobním setkání v blízkosti dětského hřiště. Za důvěru a ochotu mi vyplnit anonymní dotazník jsem všem respondentům velmi vděčná.

10. Metoda vyhodnocení dat

Veškerá získaná data byla zakódovaná v programu Microsoft Excel. V programu Microsoft Excel byly vygenerovány použité grafy. Pro zpracování výsledků byl použit statistický software SPSS 25.

Statistické zpracování dat proběhlo ve statistickém softwaru SPSS 25. Byly u škálových odpovědí vypočteny průměrné hodnoty a směrodatné odchylky. Vyhodnocení dat u otázek s odpověďmi znázorněnými na Likertově škále (resp. průměrových škál z nich vytvořených) proběhlo pomocí metody ANOVA (Analysis of Variance).

Míra souvislosti mezi dvěma veličinami byla vypočtena pomocí Pearsonova korelačního koeficientu.

Otevřené otázky byly vyhodnoceny s využitím prvků obsahové analýzy. Odpovědi na otevřené otázky jsem tak rozdělila do kategorií podle podobných znaků, které odpovědi obsahovaly.

11. Etické hledisko výzkumu

Respondenti, kteří byli požádáni o účast na výzkumu, byli seznámeni s jeho cílem i způsobem, jakým budou získaná data zpracována.

Účast na výzkumu byla zcela dobrovolná a absolutně anonymní, na což jsem respondenty upozornila hned v žádosti o účast. Respondenti byli také ubezpečeni, že v průběhu vyplňování dotazníku mohou vyplňování zanechat a dále se výzkumu nezúčastnit.

Od každého účastníka výzkumu jsem dostala souhlas k použití získaných dat za účelem jejich zpracování v mé bakalářské práci.

Vzhledem k tomu, že dotazník se dotýká relativně citlivých a kontroverzních témat, dotazovala jsem se pouze na ty osobní údaje, které jsou nutné pro realizaci výzkumu. Zároveň jsou otázky zvolené tak, aby po přečtení dotazníku nebylo možné respondenta identifikovat, a stejně tak jsou i zpracována získaná data.

S vyplněnými dotazníky je naloženo způsobem, aby k nim nikdo neoprávněný neměl přístup.

12. Výsledky výzkumu

V následující kapitole se budu věnovat samotnému vyhodnocení dat získaných od respondentů. Nejprve se budu věnovat odměnám ve výchově, následně trestům a fyzickým trestům ve výchově. Následovat bude vyhodnocení otázek týkajících se trendů ve výchově a jejich sledování na sociálních sítích ve vztahu k postoji k používání odměn a trestů ve výchově. Nakonec budou zpracované odpovědi na řešení modelových situací, které respondenti považují za optimální.

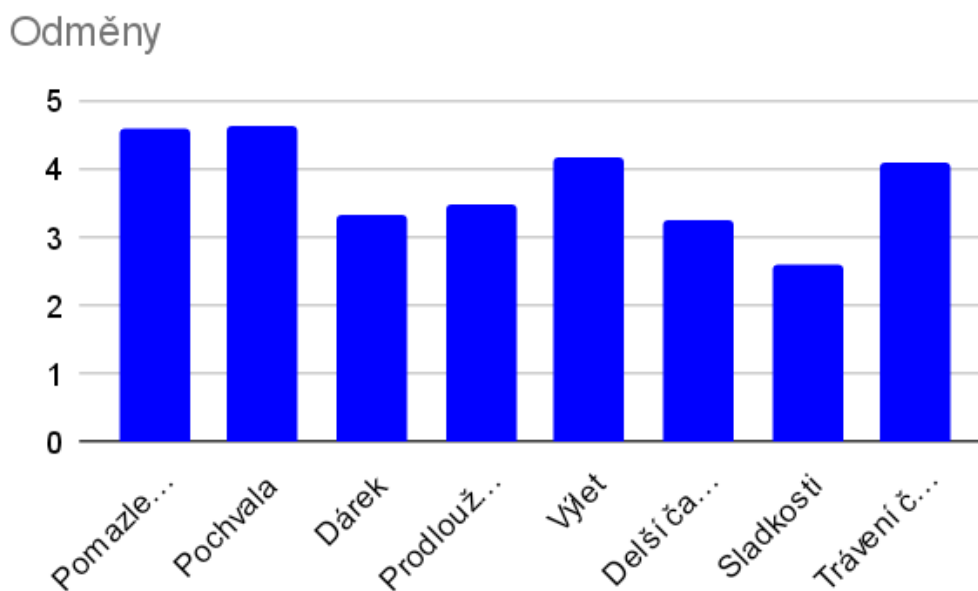
12.1. Odměny ve výchově

Nyní se budeme věnovat odměnám ve výchově. V dotazníku respondenti na Likertově škále označili na stupnici 1-5 u každé z vyjmenovaných odměn do jaké míry považují konkrétní odměnu za vhodnou. Respondenti hodnotili vhodnost použití těchto níže uvedených často používaných odměn:

- Pomazlení/pohlazení
- Pochvala
- Dárek
- Prodloužená večerka
- Výlet
- Delší čas na telefonu/počítači (v případě že je čas běžně omezen)
- Sladkosti
- Trávení času s dítětem (např. společné hraní hry)

Celkové hodnocení používání odměn napříč podsoubory si ukážeme na následném grafu. V grafu jsou zaznamenány u každé odměny průměrné hodnoty odpovědí respondentů na škále 1-5, přičemž 1 = absolutně nevhodné a 5 = absolutně vhodné. Tedy čím vyšší číslo, tím více se odměna považuje za vhodnou.

Graf č.1 - vhodnost používání odměn ve výchově

Graf č. 1 znázorňuje celkové průměrné hodnocení napříč podsoubory, do jaké míry je ve výchově vhodné použít konkrétní výše zmíněné odměny na stupnici 1-5 (1 = absolutně nevhodné a 5 = absolutně vhodné). Podle grafu mají respondenti k odměnám většinou spíše kladný postoj. Za nejvhodnější odměnu naopak respondenti považují pochvalu (průměr 4,6) a pomazlení/pohlazení (průměr 4,6).

Za nejméně vhodnou odměnu (v průměru 2,6) respondenti považují sladkosti.

V dotazníku zazněla i otázka, zda respondenti souhlasí s tvrzením „Odměny jsou vždy nevhodné.“

Pouze 8 respondentů (7,8%) s tímto tvrzením souhlasí. Následovala prosba o detailní zdůvodnění odpovědi.

Častým argumentem pro nevhodnost používání odměn byla snaha změnit chování/manipulace s dítětem. Zde jsou příklady slovních odpovědí:

- „Odměny jsou kontraproduktivní, dávají dětem signál, že se mají snažit změnit své chování jen z důvodu nějaké vnější motivace.“
- „Všechny uvedené věci dítě běžně dostává, nechci, aby věci dělali jen kvůli odměně.“
- „Odměny jsou jen mírnější metoda jak dítě zmanipulovat“

Zbylé argumenty měly společné to, že ze zkušenosti respondentům výchova bez použití odměn funguje.

Následně mě napadlo porovnat postoje k používání odměn ve výchově mužů a žen.

Tabulka č.1 - popisná data - používání odměn ve výchově z pohledu mužů a žen

	Skupina	Počet	Průměr	Směrodatná odchylka
Odměny průměr	Muži	57	3,9	0,64
	Ženy	46	3,6	1,02
	Celkem	103	3,8	0,85

V tabulce č. 1 je vyznačený průměrný postoj vypočítaný z postojů ke všem jednotlivým výše zmíněným konkrétním odměnám (na stupnici 1-5) mužů a žen. Podle výše uvedených dat mají muži kladnější postoj k používání odměn ve výchově (průměr 3,9; směrodatná odchylka 0,64), nicméně odpovědi žen jsou v tomto případě mnohem variabilnější (průměr 3,6; směrodatná odchylka 1,02).

Tabulka č.2 - ANOVA - používání odměn ve výchově z pohledu mužů a žen

	Zdroj variability	Součet čtverců	Stupně volnosti (df)	Rozptyl	F-poměr	p-hodnota
Odměny průměr	Mezi skupinami	3,204	1	3,204	4,637	0,034
	Uvnitř skupin	69,797	101	0,691		
	Celkový	73,002	102			

ANOVA test kladnější postoj mužů k používání odměn potvrzuje. Rozdíl mezi muži a ženami se v postoji k odměnám ukázal jako statisticky významný ($p < 0,05$).

12.2. Tresty ve výchově

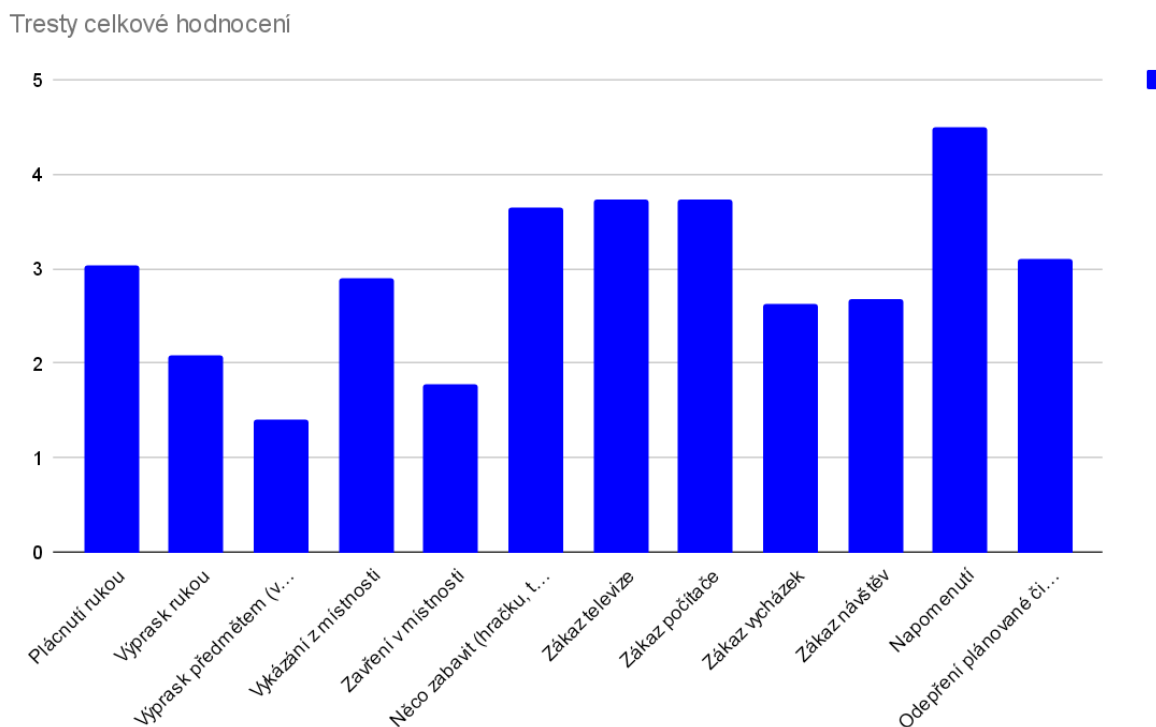
Dalším zkoumaným výchovným prostředkem jsou tresty ve výchově, resp. postoje respondentů k jejich používání ve výchově.

V dotazníku respondenti na Likertově škále označili na stupnici 1-5 u každého z vyjmenovaných trestů do jaké míry považují konkrétní trest za vhodný. Respondenti hodnotili vhodnost použití těchto níže uvedených trestů, které se využívají pravděpodobně nejčastěji či jsou nejčastěji mediálně diskutovány:

- Plácnutí rukou
- Výprask rukou
- Výprask předmětem
- Vykázání z místnosti
- Zavření v místnosti
- Něco zabavit (hračku, telefon)
- Zákaz televize
- Zákaz počítače
- Zákaz vycházek
- Zákaz návštěv
- Napomenutí
- Odepření plánované činnosti

Celkové hodnocení používání trestů napříč podsoubory si ukážeme na následném grafu. V grafu jsou zaznamenány u každého trestu průměrné hodnoty odpovědí respondentů na škále 1-5, přičemž 1 = absolutně nevhodné a 5 = absolutně vhodné. Tedy čím vyšší číslo, tím více se trest považuje za vhodný.

Graf č. 2 vhodnost používání trestů ve výchově

Graf č. 2 znázorňuje celkové průměrné hodnocení napříč podsoubory do jaké míry je ve výchově vhodné použít konkrétní výše zmíněné tresty na stupnici 1-5 (1 = absolutně nevhodné a 5 = absolutně vhodné). Dle grafu mají respondenti relativně kladný postoj k napomenutí (průměr 4,5), obecně za nejméně vhodný trest je považován výprask předmětem (průměr 1,4), hned na druhém místě jako nejméně vhodný trest je považováno zavření v místnosti (průměr 1,8).

S tvrzením, že tresty jsou vždy nevhodné, souhlasilo 20 (19,4 %) respondentů. Jako důvody, proč jsou tresty vždy nevhodné, byly uvedeny možné trvalé psychické následky, nerespektování dětské osobnosti, případně názory, že použití jakéhokoliv trestu je projevem neschopnosti rodičů. Zde jsou příklady některých odpovědí od respondentů, kteří odmítají tresty v jakékoliv podobě:

- „Jakýkoliv fyzický trest, ponižování, bagatelizování či zesměšňování může mít v budoucnu neblahé dopady. Například syndrom hodné holky/kluka, navazování toxických vztahů, akceptování domácího násilí. Vše je nepřipustné...”
- „Trest je jen neschopnost dospělého vyřešit problém jinou cestou.”
- „Tresty nevedou ke změně chování, jen zhorší vztah mezi mnou a dítětem.”
- „Trest nepoučí dítě. Jen ho naučí zatajit další věci. Přestane se svěřovat, bude mít v sobě vztek z trestu, ale chybu si neuvědomuje.”
- „Tresty jsou akorát projevem moci nad slabšími, které způsobí trauma, sníží sebevědomí a zničí osobnost dítěte.”
- „Tresty vedou jen k vynucenému respektu, ne přirozenému.”

Stejně jako u odměn, i u trestů porovnáme postoje mužů a žen k využívání trestů ve výchově.

Tabulka č. 3 - popisná data - používání trestů ve výchově z pohledu mužů a žen

	Skupina	Počet	Průměrná hodnota	Směrodatná odchylka
Tresty průměr	Muži	57	3,2	0,74
	Ženy	46	2,6	1,07
	Celkem	103	2,9	0,95

V tabulce č. 3 je vyznačen průměrný postoj vypočítaný z postojů na všechny jednotlivé tresty (na stupnici 1-5) mužů a žen. Podle výše uvedených dat mají muži kladnější postoj k používání odměn ve výchově (průměr 3,2; směrodatná odchylka 0,74), odpovědi žen jsou opět mnohem variabilnější (průměr 2,6; směrodatná odchylka 1,07).

Tabulka č. 4 - ANOVA - používání trestů ve výchově z pohledu mužů a žen

	Zdroj variability	Součet čtverců	Stupně volnosti (df)	Rozptyl	F-poměr	p-hodnota
Tresty průměr	Mezi skupinami	9,681	1	9,681	11,813	0,001
	Uvnitř skupin	82,769	101	0,819		
	Celkový	92,449	102			

ANOVA test kladnější postoj mužů k používání trestů ve výchově potvrzuje. Rozdíl mezi muži a ženami se v postoji k používáním trestů ukázal jako statisticky vysoce významný ($p < 0,01$).

V souvislosti s tresty ve výchově budeme porovnávat postoje rodičů a bezdětných osob k používání trestů ve výchově.

Tabulka č. 5 - popisná data - používání trestů ve výchově z pohledu rodičů a bezdětných

Tresty	Skupina	Počet (n)	Průměrná hodnota	Směrodatná odchylka
Průměr trestů	Bez dětí	54	3,22	0,91
	S dětmi	49	2,62	0,90
	Celkem	103	2,93	0,95

Z celkového počtu 54 respondentů, kteří nemají děti, je průměrná hodnota 3,22 vhodnosti používání jednotlivých trestů ve výchově, přičemž průměrný postoj k jednotlivým trestům 49 osob s dětmi je 2,62 na škále 1-5. Podle této tabulky skupina respondentů, kteří děti nemají, mají kladnější vztah k používání trestů ve výchově.

Tabulka č. 6 - ANOVA - používání trestů ve výchově z pohledu rodičů a bezdětných

Průměr trestů	Zdroj variability	Součet čtverců	Stupně volnosti (df)	Rozptyl	F-poměr	p-hodnota
	Mezi skupinami	9,251	1	9,251	11,230	,001
	Uvnitř skupin	83,199	101	0,824		
	Celkový	92,449	102			

Na základě výpočtu ANOVA bylo zjištěno, že se osoby, které děti nemají, statisticky významně liší od těch, které děti mají ($p < 0,01$), tj. bezdětní respondenti mají k jednotlivým trestům ve výchově dětí souhrnně kladnější postoj.

12.3. Fyzické tresty ve výchově

Fyzické tresty ve výchově jsou společensky velmi diskutované téma a to jak používání fyzických trestů ve výchově, tak diskuze o tom, zda by měl být v ČR zaveden plošný zákaz používání fyzických trestů ve výchově.

Nejdříve statisticky vypracujeme rozdíly mezi rodiči a bezdětnými osobami v postojích k této problematice. Dále prozkoumáme vztah mezi výší dosaženého vzdělání a souhlasem s používáním fyzických trestů ve výchově. Nakonec se budeme věnovat odpověďmi respondentů na otázku, zda by měl být v ČR zavedený plošný zákaz používání fyzických trestů ve výchově.

Tabulka č.7 - popisná data - fyzické tresty z pohledu rodičů a bezdětných

	Skupina	Počet	Průměrná hodnota	Směrodatná odchylka
Plácnutí rukou	Bez dětí	54	3,39	1,27
	S dětmi	49	2,65	1,25
Výprask rukou	Bez dětí	54	2,28	1,31
	S dětmi	49	1,88	1,07
Výprask předmětem	Bez dětí	54	1,54	0,91
	S dětmi	49	1,27	0,67

V tabulce č. 7 je vyznačen průměrný postoj k vhodnosti používání konkrétních fyzických trestů (na stupnici 1-5). Na základě průměrů a směrodatných odchylek lze vyhodnotit, že mají respondenti bez dětí kladnější postoj i k fyzickým trestům. Obě skupiny však mají relativně variabilní odpovědi.

Ač všechny tresty osoby bez dětí považují více za vhodné, než rodiče, ne příliš velký rozdíl se projevil u výprasku předmětem, který obě skupiny průměrně hodnotí jako absolutně či spíše nevhodné.

Tabulka č. 8 - ANOVA - fyzické tresty z pohledu rodičů a bezdětných

	Zdroj variability	Součet čtverců	Stupně volnosti (df)	Rozptyl	F-poměr	p-hodnota
Plácnutí rukou	Mezi skupinami	13,909	1	13,909	8,784	0,004
	Uvnitř skupin	159,935	101	1,584		
	Celkový	173,845	102			

Výprask rukou	Mezi skupinami	4,115	1	4,115	2,845	0,095
	Uvnitř skupin	146,099	101	1,447		
	Celkový	150,214	102			
Výprask předmětem	Mezi skupinami	1,897	1	1,897	2,948	0,089
	Uvnitř skupin	64,977	101	0,643		
	Celkový	66,874	102			

ANOVA test kladnější postoj bezdětných osob k fyzickým trestům potvrzuje, zejména v jednom z výše sledovaných fyzických trestů a to, že plácnutí rukou považují více za vhodné osoby bez dětí, se ukázalo jako statisticky vysoce významné ($p < 0,01$).

Nyní prozkoumáme vztah mezi výší dosaženého vzdělání a souhlasem s fyzickými tresty ve výchově.

Tabulka č. 9 - vztah mezi výší dosaženého vzdělání a souhlasem s používáním fyzických trestů ve výchově (Pearsonův korelační koeficient)

Plácnutí rukou	Korelace	-0,22
	p-hodnota	0,023
Výprask rukou	Korelace	-0,37
	p-hodnota	0,000
Výprask předmětem	Korelace	-0,20
	p-hodnota	0,045

U všech jednotlivých fyzických trestů je slabá záporná korelace. Jedná se o vztah mezi výší vzdělání a těmito tresty: plácnutí rukou ($r = -0,22$, $p < 0,05$), výprask rukou ($r = -0,37$, $p < 0,01$) a výprask předmětem ($r = -0,20$, $p < 0,05$). Záporná korelace značí, že s vyšším vzděláním klesá souhlas s vhodností používání těchto trestů.

Tabulka č. 10 - vztah mezi výší dosaženého vzdělání a souhlasem se zavedením plošného zákazu používání fyzických trestů ve výchově (Pearsonův korelační koeficient)

Plošný zákaz fyzických trestů ve výchově	Korelace	0,08
	p-hodnota	0,424

Podle Pearsonova korelačního koeficientu je však jen velmi slabá kladná korelace bez statistické významnosti mezi výší dosaženého vzdělání a souhlasem se zavedením plošného zákazu fyzických trestů ve výchově ($r = 0,08$).

S používáním fyzických trestů ve výchově je v současnosti aktivní otázka, zda by měl být v ČR zaveden plošný zákaz používání fyzických trestů ve výchově. Na dichotomickou otázku, zda by měl být u nás zaveden plošný zákaz fyzických trestů ve výchově, 37 (35,9 %) respondentů odpovědělo, že ano, zatímco 66 (64,1 %) respondentů odpovědělo, že ne.

Ti, kteří jsou pro zavedení plošného zákazu fyzických trestů, často argumentují tím, že fyzický trest je nepřiměřené násilí a selhání dospělého. Níže uvádím příklady odpovědí tohoto typu:

- „Násilí je špatné a Češi to dost přehání a myslí si, že to je v pořádku.“
- „Nesnáším výmluvy, že někdy ujede ruka. Když mám potřebu do něčeho praštit, můžu praštit do něčeho jiného, ne do toho nejslabšího člověka!“
- „...Pokud rodič použije fyzický trest, považuji to za jeho osobní selhání a situaci hodnou omluvy dítěti. Tělesné tresty, byť symbolické, mohou narušit významně vztah dítěte k rodiči, způsobit závažné psychické problémy v dospívání a dospělosti či vést k nízkému sebevědomí. Rodič jde v tomto případě špatným příkladem dítěti. Útočí na slabšího, zneužívá pozice síly, řeší problémy agresí. Za následek to může mít agresivní sklony v dospělosti, především v napjatých situacích...“
- „Tělesně napadnout slabšího je nepřijatelné. Kdo je bit od rodičů, bije mladší děti, zvířata, v dospělosti své děti.“

Dále argumentují tím, že se lidé, kteří používají fyzické tresty, ke svým dětem chovají hůře než k cizím lidem. Níže uvádím příklady odpovědí tohoto typu:

- „Myslím, že je to potřeba, protože v naší společnosti jsou fyzické tresty brány většinou jako samozřejmá věc. Je potřeba se z tohoto myšlení vymanit, protože to není v pořádku. Když nás naštvě kolega v práci nebo cizí člověk, tak mu taky hned jednu nestříhneme po papuli/po zadku. K cizím lidem bychom se takhle nechovali a k našim dětem - k našim nejbližším si to dovolíme. Není to v pořádku. Akorát vychováme další generaci, která se bude hlásit k tomu, že je ráda, že ji rodiče bili, protože jsou díky tomu lepšími lidmi a budou to dělat i svým dětem.“
- „V našem státě je tolerováno bití dětí údajně v rámci jejich dobra. Já byla bité dítě, hodně. Včetně kopání, zamykání v místnosti bez vody a WC. Tohle se musí zastavit. Lidé musí pochopit že tohle nikam nevede.“

Případně argumentují tím, že používáním fyzických trestů děti dostávají špatný vzor, tedy že se budou učit konflikty řešit fyzickým násilím. Níže uvádím příklady odpovědí tohoto typu:

- „Fyzické tresty vedou jen k dalšímu násilí nebo depresím. Je to potlačení dětské dušičky, která trpí. Bohužel spousta rodičů si myslí, že jedno plácnutí neuškodí,

omyl, dítě vás jako rodiče bezpodmínečně miluje, věří vám a tímhle ho můžete absolutně zničit.”

- „Protože se silou ukazuje jak řešit věci”
- „Nemyslím si, že násilí něco řeší. Sama se ho snažím nepoužívat i když občas ujednu... A myslím, že násilí plodí jen další násilí a dá se všechno řešit i jinak i když to je náročnější.”

Druhá skupina lidí, která na otázku, zda by měl být vystaven plošný zákaz fyzických trestů ve výchově, odpověděla že ne, mě svými argumenty překvapila. Téměř žádná z odpovědí nepropagovala fyzické tresty jako vhodný výchovný prostředek, naopak fyzické tresty považují za prostředek, který je vhodný použit pouze v krajním případě. Právě z tohoto důvodu by nebyli pro zavedení plošného zákazu používání fyzických trestů ve výchově. Zde jsou příklady odpovědí respondentů na argumenty, proč by neměl být zaveden plošný zákaz fyzických trestů:

- „Fyzický trest není nejvhodnějším ani nejlepším způsobem výchovy, nicméně mnohdy může být jediný možný proveditelný k usměrnění jedince ve výchově. V případě, že trest není nepřiměřený, nevidím ve fyzickém trestu problém.”
- „...někdy je lehké násilí za velké prohřešky potřeba. Přijde mi zbytečné tyto praktiky zakazovat a ještě navíc plošně zákonem.”
- „S fyzickými tresty úplně nesouhlasím, ale zažila jsem situace, ve kterých jsem neviděla jinou možnost.”
- „Dle mého názoru je horší rodič, který kontinuálně ignoruje chování svého dítěte než rodič, který se ho snaží usměrnit a výjimečně svému dítěti dá na zadek.”
- „Každá domácnost to může mít jinak. Plošný zákaz bych nezaváděla, ale je důležité, aby rodiče věděli, co za dopad můžou takové tresty na dítě mít.”
- „Fyzické tresty nejsou vždy odpovědí, ale pokud dítě udělá něco, co je už hodně za hranicí slušného chování nebo zákona, tak prosté napomenutí pomůže asi tak, jako sklenice vody na lesní požár.”

Ženy jsou obecně považovány za empatictější a mírnější povahy, dalo by se předpokládat, že ženy budou více pro zavedení plošného zákazu fyzických trestů ve výchově, než muži.

Tabulka č. 11 - Popisná data - zavedení plošného zákazu fyzických trestů z pohledu mužů a žen

	Skupina	Počet	Průměrná hodnota	Směrodatná odchylka
Plošný zákaz fyzických trestů	Muži	57	0,2	0,37
	Ženy	46	0,6	0,49
	Celkem	103	0,4	0,48

Odpověď na otázku, zda by měl být vystaven plošný zákaz fyzických trestů ve výchově, je zaznamenána jako 0 pokud ne a 1 pokud ano. Průměrná odpověď od mužů je 0,2 (se směrodatnou odchylkou 0,37) a od žen 0,6 (se směrodatnou odchylkou 0,49).

Je tedy pravdou, že ženy více volily odpověď, že ano.

Tabulka č. 12 - ANOVA - zavedení plošného zákazu fyzických trestů z pohledu mužů a žen

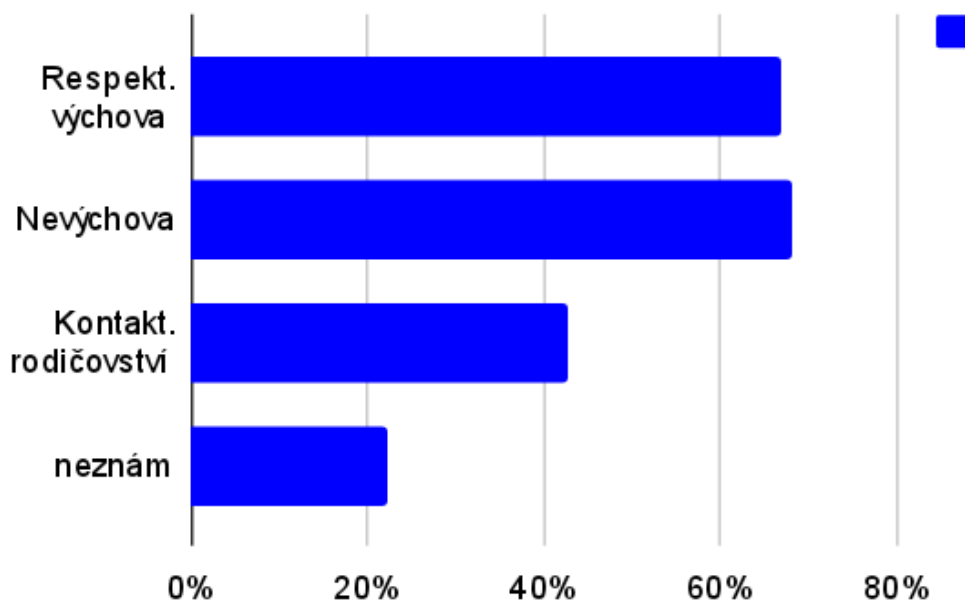
	Zdroj variability	Součet čtverců	Stupně volnosti (df)	Rozptyl	F-poměr	p-hodnota
Plošný zákaz fyzických trestů	Mezi skupinami	5,173	1	5,173	28,189	0,000
	Uvnitř skupin	18,535	101	0,184		
	Celkový	23,709	102			

ANOVA test potvrzuje, že ženy jsou více pro zavedení plošného zákazu fyzických trestů ve výchově. Rozdíl v postoji k tomuto tématu mezi muži a ženami se ukázal jako statisticky vysoce významný ($p < 0,01$).

12.4. Trendy ve výchově a sociální sítě

V teoretické části byly zmíněné příspěvky na sociálních sítích, jimž v poslední době stoupá popularita. Některé profily na sociálních sítích propagují trendy v rodičovství. Pro zajímavost jsem se ptala respondentů, zda znají některé trendy ve výchově, následně jsem se ptala na jejich zkušenosti s příspěvky na sociálních sítích od výše zmíněných nových protagonistů.

Graf č. 3 - znalost současných trendů v rodičovství

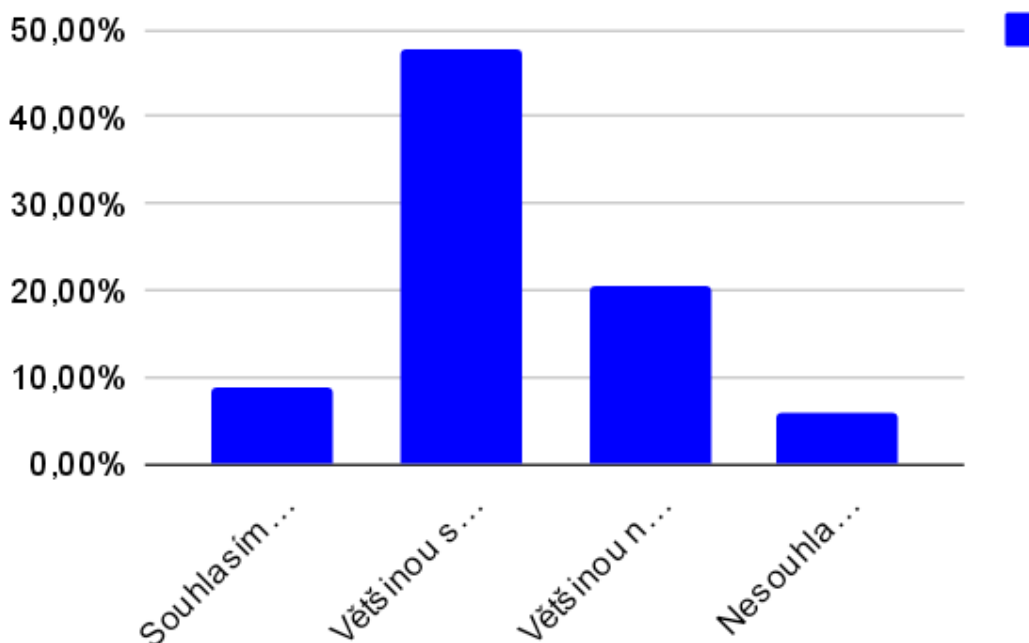
70 (68 %) respondentů zná nevhovu, 69 (67 %) respondentů má povědomí o respektující výchově. Kontaktní rodičovství zná pouze 44 (42,7 %) respondentů. Ze všech 103 respondentů pouze 23 (22,3 %) uvedlo, že žádný z těchto trendů ve výchově nezná. Z toho by se dalo soudit, že povědomí o těchto trendech v rodičovství je mezi mladými dospělými do 35 let relativně vysoké.

Následující graf znázorňuje, do jaké míry respondenti souhlasí s obsahem příspěvků na sociálních sítích.

Otázka přesně zněla takto: „Setkáváte se na sociálních sítích s příspěvky o moderních přístupech ve výchově? (Např. stránky Děti jsou taky lidi, Nevýchova apod.)” Bylo na výběr z odpovědí: Ano a souhlasím s nimi, Ano a většinou s nimi souhlasím, Ano a většinou s nimi nesouhlasím, Ano a nesouhlasím s nimi, Neznám⁶⁴.

⁶⁴ Odpověď „neznám“ není do následujícího grafu zahrnuta

Graf č. 4 - souhlas s příspěvky na sociálních sítích

Největší skupinu tvoří 49 (47,6 %) respondentů, kteří uvedli, že příspěvky na sociálních sítích znají a většinou s nimi souhlasí. Pouhých 9 (8,7 %) respondentů ale uvedlo, že zcela souhlasí. Respondentů, kteří s příspěvky o výchově na sociálních sítích většinou nesouhlasí, je 21 (20,4 %). Respondentů, kteří příspěvky na sociálních sítích znají ale nesouhlasí s nimi, je pouze 6 (5,8 %). Lze to tedy chápat tak, že většina respondentů, kteří se na sociálních sítích setkávají s těmito příspěvky, ve většině případů nesouhlasí s veškerým jejich obsahem, ale s většinou takto získaných podnětů se ztotožňují.

18 (17,5 %) respondentů uvedlo, že se na sociálních sítích s příspěvky o rodičovství nesetkává. Z tohoto důvodu v následujících podkapitolách pak budeme dělat statistické výpočty s 85 (82,5 %) respondenty.

12.4.1. Sociální sítě a postoj k trestům ve výchově

Nyní se tedy zaměříme na to, zda souhlas s příspěvky na sociálních sítích je ve vztahu s postoji k používání jednotlivých trestů ve výchově. K tomuto účelu použijeme Pearsonův korelační koeficient.

Tabulka č. 13 - vztah mezi souhlasem s příspěvky na sociálních a souhlasem s používáním jednotlivých trestů ve výchově (Pearsonův korelační koeficient, 85 respondentů)

Plácnutí rukou	Korelace	-0,66
	p-hodnota	0,000
Výprask rukou	Korelace	-0,66
	p-hodnota	0,000

Výprask předmětem	Korelace	-0,34
	p-hodnota	0,001
Vykázání z místnosti	Korelace	-0,44
	p-hodnota	0,000
Zavření v místnosti	Korelace	-0,34
	p-hodnota	0,002
Zabavení něčeho	Korelace	-0,59
	p-hodnota	0,000
Zákaz televize	Korelace	-0,51
	p-hodnota	0,000
Zákaz počítače	Korelace	-0,54
	p-hodnota	0,000
Zákaz vycházek	Korelace	-0,49
	p-hodnota	0,000
Zákaz návštěv	Korelace	-0,47
	p-hodnota	0,000
Napomenutí	Korelace	-0,35
	p-hodnota	0,001
Odepření plánované činnosti	Korelace	-0,44
	p-hodnota	0,000

Tabulka č. 13 ukazuje že mezi všemi proměnnými se tento vztah projevil jako záporný a statisticky významný. Záporná korelace znamená, že s větším souhlasem s příspěvky o výchově na sociálních sítích klesá souhlas s používáním trestů.

Silná záporná korelace je mezi souhlasem s příspěvky na sociálních sítích a plácnutím rukou ($r = -0,66$, $p < 0,01$) a se souhlasem s příspěvky na sociálních sítích a výpraskem rukou ($r = -0,66$, $p < 0,01$).

Ve vztahu k souhlasu s příspěvky na sociálních sítích je střední záporná korelace u vykázání z místnosti ($r = -0,44$, $p < 0,01$), zabavení něčeho, jako například hračky nebo telefonu ($r = -0,56$, $p < 0,01$), dále lze střední zápornou korelaci pozorovat u všech zákazů, jako je zákaz televize ($r = -0,51$, $p < 0,01$), zákaz počítače ($r = -0,54$, $p < 0,01$), zákaz

vycházek ($r = -0,49$, $p < 0,01$) a také zákaz návštěv ($r = -0,47$, $p < 0,01$). Zápornou střední korelaci spatřujeme také u odepření plánované činnosti ($r = -0,44$, $p < 0,01$).

Nakonec slabá záporná korelace se vyskytuje ve vztahu souhlasu s obsahem příspěvků na sociálních sítích a souhlasem s vhodností používání výprasku nějakým předmětem ($r = -0,34$, $p < 0,01$), zavření v místnosti ($r = -0,34$, $p < 0,01$) a nakonec napomenutí ($r = -0,35$, $p < 0,01$). Postoje u těchto tří trestů se narozdíl od jiných trestů příliš mnoho neliší, přesto zůstává statisticky významné, že se souhlasem s obsahem příspěvků na sociálních sítích o výchově klesá souhlas s vhodností používání těchto trestů ve výchově.

Vzhledem k tomu, že u každého trestu se statisticky významně potvrdila záporná korelace mezi souhlasem s příspěvkem na sociálních sítích a souhlasem s používáním jednotlivých trestů ve výchově, lze vyhodnotit, že čím více lidé souhlasí s příspěvkem na sociálních sítích o výchově, tím méně souhlasí s používáním trestů ve výchově.

12.4.2. Sociální síť a postoj k odměnám ve výchově

Jelikož se na sociálních sítích často hovoří nejen o nepoužívání trestů ve výchově, ale také o nepoužívání jiných výchovných prostředků, mezi něž patří i odměny, budu se nadále věnovat vztahu mezi souhlasem s používáním odměn ve výchově a souhlasem s příspěvkem o výchově na sociálních sítích.

Pro zjištění tohoto vztahu použijeme Pearsonův korelační koeficient stejně jako při zjišťování vztahu mezi postoji k trestům a souhlasem s příspěvkem na sociálních sítích o výchově.

Vztah mezi sociálními sítěmi a postoji k odměnám se bude měřit s 85 respondenty, jelikož zbylí respondenti uvedli, že se na sociálních sítích s příspěvkem o výchově neseťkávají.

Tabulka č. 14 - vztah mezi souhlasem s příspěvkem na sociálních a souhlasem s používáním jednotlivých odměn ve výchově (Pearsonův korelační koeficient, 85 respondentů)

Pochvala	Korelace	-0,29
	p-hodnota	0,007
Prodloužená večeřka	Korelace	-0,22
	p-hodnota	0,043
Výlet	Korelace	-0,28
	p-hodnota	0,011
Pomazlení/pohlazení	Korelace	-0,21
	p-hodnota	0,057
Dárek	Korelace	-0,14
	p-hodnota	0,188
Více času na	Korelace	-0,19

telefonu/počítači	p-hodnota	0,089
Sladkosti	Korelace	-0,15
	p-hodnota	0,173
Trávení času s dítětem	Korelace	-0,19
	p-hodnota	0,089

Tabulka č. 14 ukazuje, že mezi všemi proměnnými se tento vztah projevil jako záporný.

Statisticky významnou slabou zápornou korelaci se souhlasem na sociálních sítích pozorujeme u pochvaly ($r = -0,29$, $p < 0,01$), u výletu ($r = -0,28$, $p < 0,05$) a prodloužené večerky ($r = -0,22$, $p < 0,05$).

Slabá záporná korelace se vyskytuje u pomazlení/pohlazení ($r = -0,21$), která je na hraně významnosti.

U zbylých odměn spatřujeme velmi slabý záporný korelační vztah (bez statistické významnosti) se souhlasem s příspěvky na sociálních sítích. Velmi slabá záporná korelace vyšla z výpočtů u trávení času s dítětem ($r = -0,19$), u více času na telefonu ($r = -0,19$), dále u sladkostí ($r = -0,15$) a u dárku ($r = -0,14$).

Nelze tedy vzhledem k výsledkům bez statistické významnosti jednoznačně vyvodit závěr, že čím více lidé souhlasí s příspěvky na sociálních sítích, tím méně souhlasí s používáním odměn ve výchově.

12.5. Modelové situace

Na konec dotazníku jsem pro zajímavost připojila dvě modelové situace. Respondenti měli napsat, jak by se měl rodič zachovat v těchto případech a následně své tvrzení zdůvodnit.

První modelová situace:

Dítě se se svým sourozencem celý den pošťuchuje. Pošťuchování vyústí do okamžiku, kdy jeden ze sourozenců začne po druhém házet kameny, čímž vyvolá vzájemnou přestřelku, přičemž dojde k rozbití skla u auta. Oba sourozenci hází vinu na toho druhého, není tedy zřejmé, kdo z nich hodil ten kámen, který rozbil sklo. Jak by měl na vzniklou situaci rodič reagovat a proč právě Vámi popsáním způsobem?

Téměř každý respondent odpověděl, že by neřešil, kdo si začal a kdo konkrétně hodil ten kámen, oba sourozenci by měli nést stejné následky. Po přečtení všech odpovědí na tuto modelovou situaci lze odpovědi podle nejčastějších motivů rozdělit do čtyř kategorií:

1. Řešení pomocí přirozených důsledků (45,6 % respondentů)

Nejčastěji se objevovala odpověď, že děti by měly nějakým způsobem uhradit škodu. Buď se objevovaly názory, že by ji měli uhradit spolu v plné výši, nebo se na uhrazení škody podílet, nebo škodu splácet postupně strháváním z kapesného, případně si to „odpracovat“.

Zde uvádím příklady odpovědí respondentů, kteří navrhují přirozené důsledky:

- „Myslím si, že vhodný způsob je sdělit dětem, že to, co udělaly, je špatné a že to má následky. V případě, že děti jsou dostatečně staré, tak bych řekla, že to dítě si danou škodu nějakým způsobem odpracuje (poté co je škoda zaplácena, by se dítě zpětně podílelo na zaplacení) např. domácí práce. V případě, že by se nikdo nepřiznal, platilo by to pro oba.“
- „...No vynadala bych oboum, až by mi vychladly emoce, rozebrala bych s nimi situaci. A samozřejmě škoda se musí zaplatit, vzala bych jim bez milosti peníze z kasičky. Ne za trest, ale jako důsledek jejich počínání.“
- „Kameny házeli spolu... takže si spolu sáhnou do kasičky a sklo zaplatí.“

2. Řešení pomocí analýzy jejich chování (23,3 % respondentů)

Objevovaly se i názory, že jakkoliv trestat by jen zhoršilo situaci. V dětech se nahromadil vztek, který je přiměl chovat se agresivně. Zároveň je podle některých na místě přemýšlet o tom, jaké potřeby dětem chybí, že se v nich hromadí vztek, a kde se v nich bere ten strach, že hází vinu na toho druhého. Také se zde často objevoval názor, že je nejdůležitější si o této situaci v klidu promluvit a vysvětlit dětem, jak nebezpečné to je, že se někdo z nich mohl zranit.

Zde dávám příklady odpovědí z této kategorie:

- „Vysvětlit že s kameny se nehází po lidech, protože je to nebezpečné a může dojít k vážnému úrazu. Kameny se můžou házet do vody.“
- „Ujistil bych je, že se zlobit nebudu.“

- „V dětech je nahromaděná frustrace. Rodič by jim měl pomoci si s frustrací poradit. Asi by stálo za úvahu, proč spolu sourozenci nemají dobrý vztah... kde se v nich ta nenávisť bere?“

3. Obvinění rodiče ze vzniklé situace (21,4 % respondentů)

Podle některých respondentů je vzniklá situace vinou rodičů. Podle některých by k takovému chování pravděpodobně nedošlo, kdyby někdo z rodičů zasáhl hned při prvním náznaku konfliktu mezi sourozenci. I v této kategorii se objevily názory, že děti mají nenaplněné potřeby a tímto způsobem si vybíjí frustraci.

Zde uvádím příklady odpovědí respondentů z této kategorie:

- „Rodič má reagovat již když se pošťuchují. Tato situace mi přijde mimo realitu...“
- „Rodič by neměl nechat situaci dojít tak daleko“
- „Pokud se aplikuje respektující výchova, k ničemu takovému by rozhodně nedošlo. Tady jednoznačně chyba na straně rodičů.“
- „Dítě se učí nápodobou, stačí když u rodičů podobné chování nikdy neuvidí“

4. Přísný trest (5,8 % respondentů)

V poslední kategorii se objevují odpovědi od těch, kteří by v tomto případě přemýšleli i o fyzickém trestu z toho důvodu, že se jedná o vážnou situaci.

Zde jsou příklady odpovědí z této kategorie:

- „Oba bych protřískal, pořádně, bez milosti, pak bych je nutil dělat domácí práce (3 měsíce) se zákazem vycházení a hraček (1 měsíc)“
- „Oběma dát na zadek“

Druhá modelová situace

Dítě je celé odpoledne samo doma. Během odpoledne bez vyzvání udělalo všechny domácí úkoly na druhý den do školy, uklidilo si pokoj a složilo suché prádlo ze sušáku. V průběhu předešlých několika dní se snažilo pomáhat v domácnosti a vylepšit si známky ve škole. Jak by měl na vzniklou situaci rodič reagovat a proč právě Vámi popsaným způsobem?

Odpovědi na tuto modelovou situaci respondenty rozdělily do tří kategorií:

1. Osoby, které by takové chování odměnily (51,5 % respondentů)

Velmi často se vyskytovala odpověď, že by si dítě za takové chování zasloužilo nějakou odměnu. Navrhované odměny byly různé, objevovaly se pochvaly, materiální odměny i výlety.

Zde příkládám příklady odpovědí z této kategorie:

- „Jako rodič bych dítěti poděkovala a ocenila, že mám teď víc času na jiné činnosti nebo na společné chvíle“
- „Řekla bych, že by dítě mělo být nějakým způsobem odměněno. Pochválit ho, vzít ho za tu snahu někam. Myslím si, že by to dítě mělo vidět, že je to co udělal správně.“
- „Samozřejmě pochvala a já bych s ním někam vyrazil na výlet“

2. Osoby, které by takové chování považovaly za samozřejmost (19,4 % respondentů)

Nezřídka se objevovali respondenti, kteří by neodměňovali popsané chování, jelikož by mělo být takové chování samozřejmostí.

Zde jsou příklady odpovědí z této kategorie:

- „Nijak, tohle je samozřejmost“
- „Tohle by mělo být normální, pokud takové chování vidí u rodičů“

3. Osoby, kterým by chování přišlo podezřelé (17,5 % respondentů)

Často se také objevovaly odpovědi od respondentů, kteří by spíše zpozorněli, zda se něco nestalo, případně by předpokládali, že dítě bude něco chtít.

Zde jsou příklady odpovědí z této kategorie:

- „Já bych popravdě zbystril... Zda se něco neděje, byl bych podezřívavý. Nicméně bych dítě moc pochválil a sdělil mu, že mi tom udělalo radost a ulehčilo práci.“
- „Podíval bych se z okna jestli nevyjeli 4 jezci apokalypsy a nebo jestli jsem si vzal správné léky a nemám halucinace. Protože tohle jsem nezažil.“
- „Asi by měl zjistit, jestli dítě nemá nějaký vážný problém, který se snaží předem vyžehlit“

13. Diskuze

H1) Bezdětní lidé budou více považovat tresty za nevhodné, než rodiče.

Hypotéza č. 1 byla **ZAMÍTNUTA**. Tuto hypotézu jsem stanovila na základě předpokladu, že rodičovství je fyzicky i psychicky náročná činnost zahrnující nespočet nelehkých úkolů, s nimiž se rodič musí denně potýkat.

Pro rodiče je podle mě mnohdy jednodušší zvolit trest. Zároveň pro osoby bez dětí, které nemají s výchovou reálné zkušenosti, může být těžké si náročnost rodičovství představit, proto mohou považovat výchovu bez trestů za poměrně jednoduchou záležitost.

Podle ANOVA testu se však ukázalo, že bezdětní lidé mají v průměru kladnější vztah k používání trestů ve výchově a to včetně fyzických trestů.

Důvody mohou být různé. Budu-li se držet mé původní myšlenky - že bezdětní lidé si často nedokážou představit náročnost rodičovství, mohl by tento fakt být i důvodem, proč mají k trestům bezdětní lidé kladnější postoj. Tedy mohou mít představu, že kdyby se více používaly ve výchově tresty, děti, s nimiž bezdětní lidé přijdou do styku, by se chovaly lépe. Přičemž rodiče mají často jinou osobní zkušenost.

Sama se v okolí setkávám s tím, že lidé, kteří vlastní děti nemají, často mají problémy s cizími dětmi - vadí jim křik apod. I to by mohlo být důvodem, proč mají bezdětní lidé k trestání dětí kladnější vztah, než rodiče.

Dalším důvodem, proč je moje hypotéza zamítnuta, může být také to, že rodiče narozdíl od bezdětných více vyhledávají různou literaturu jak na efektivní výchovu dítěte, v níž se informace o škodlivosti nadměrného trestání (mnohdy i jakéhokoliv trestání obecně) často vyskytuje. Rodiče jsou pak o škodlivosti nadměrného trestání více edukovaní než lidé bez dětí.

H2) Čím více lidé souhlasí s příspěvky na sociálních sítích, tím méně souhlasí s používáním trestů ve výchově.

Hypotézu jsem stanovila na základě viditelné rostoucí popularity profilů na sociálních sítích, které propagují různé trendy v rodičovství. Společným znakem všech trendů v rodičovství je nepoužívání žádných trestů ve výchově.

Hypotéza č. 2 byla **PŘIJATA**. Pearsonův korelační koeficient zaznamenal v mnoha druzích trestů silnou zápornou korelaci mezi souhlasem s příspěvkem o výchově na sociálních sítích a souhlasem s používáním jednotlivých druhů trestů ve výchově.

Trendy v rodičovství, jak je zmíněno v teoretické části, často popírají individualitu jedince. Myšlenka těchto trendů často spočívá v předpokladu, že každé dítě bude respektovat autoritu v případě, že autorita bude respektovat je. Nastavení hranic dítěti podle těchto trendů není dobrá cesta. Dítě se má naučit respektovat hranice, které rodič nastaví sám sobě, následně pomocí učení nápodobou je přijme dítě za svoje.

Osobně si nemyslím, že tento vzorec může platit na každé dítě, resp. pro každou situaci s morálním podtextem. Každé dítě má úplně jiný temperament, jiné zájmy, jiné kognitivní schopnosti, jinou sociální vnímavost a jiné potřeby. Všechny tyto zmíněné složky jsou mnohdy potřeba rodičem regulovat, někdy i pomocí trestu či odměny.

Přestože vztah mezi postoji k používání trestů ve výchově a souhlasem s příspěvkem na sociálních sítích se ukázal jako silný, jen velmi málo dotazníků od respondentů, kteří

uvedli souhlas s příspěvky na sociálních sítích, uvedli u každého trestu, že jej považují za absolutně nevhodný.

Napadá mě k tomu tedy, že influenceri na sociálních sítích často ovlivňují postoj k trestům a šíří osvětu o jejich škodlivosti, což bych vyhodnotila jako velmi pozitivní jev.

Podle mého názoru však tyto příspěvky často přechází do extrému. Na druhou stranu extrémní názory přitahují pozornost a možná, kdyby nebyly jejich názory tolik extrémní, nezískaly by ve společnosti takovou popularitu a tím pádem by se možná méně lidí zamýšlelo nad tím, jak vychovávat s větším respektem a méně používat ve výchově tresty.

Tedy přes můj osobní většinový nesouhlas s příspěvky na sociálních sítích o trendech ve výchově uznávám, že jejich existence a popularita evidentně může přimět lidi se více zamýšlet nad výchovou s respektem k dítěti. Proto považuji tyto příspěvky, které propagují moderní trendy v rodičovství, za užitečné.

H3) Čím více lidé souhlasí s příspěvky na sociálních sítích, tím méně souhlasí s používáním odměn ve výchově.

Hypotéza č. 3 byla stanovena proto, že podle trendů v rodičovství jsou odměny jako způsob pozitivní motivace jedním ze způsobů, jak dítěti bránit v rozvoji jeho vlastní osobnosti. Ve starší literatuře jsem se doposud setkala pouze se škodlivostí nadměrného používání odměn. V nových trendech se však za škodlivé často považuje jejich používání v jakékoliv míře. I mezi dotazníky od mých respondentů se objevila odpověď „Odměny jsou jen mírnější metoda jak dítě zmanipulovat“.

Hypotéza č. 3 byla na základně zjišťování vztahu mezi souhlasem s příspěvky na sociálních sítích a souhlasem s používáním odměn po bližším zkoumání za pomoci Pearsonova korelačního koeficientu **ZAMÍTNUTA**.

Mezi souhlasem s příspěvky o výchově na sociálních sítích a souhlasem s užíváním jednotlivých konkrétních odměn byla většinou jen slabá a velmi slabá záporná korelace.

Statisticky významná záporná korelace se objevila pouze u pochvaly, dáreků a prodloužené večerky za odměnu. Přes zamítnutou hypotézu, se souhlasem s příspěvky na sociálních sítích klesá souhlas s odměňováním dětí pochvalami, dárky a prodlouženou večerkou.

Mezi respondenty se vyskytovaly rozdíly v tom, zda odměny považují za způsob motivace či manipulace. Přes souhlasy s příspěvky o výchově na sociálních sítích se mnohem častěji objevoval názor, že pozitivní motivace je v každém případě lepší než používání trestů.

Překvapilo mě, jak málo příznivců moderních současných trendů ve výchově je striktně proti odměnám, které Šíp Staňková společně s tresty považuje za dobrou cestu k výchově dítěte, které bude mít v dospělosti duševní a emocionální potíže.⁶⁵

Po bližším zkoumání dotazníků se ukázalo, že ač jsou příznivci trendů ve výchově s používáním odměn opatrnější, jen velmi málo z nich považovalo odměny za zcela nevhodné. Zároveň spousta z nich konkrétní uvedené odměny nepovažují za odměny, jelikož by mělo být samozřejmostí, že dítě všechny uvedené odměny bude běžně dostávat bezpodmínečně.

⁶⁵ MACELOVÁ, ŠÍP STAŇKOVÁ, „Děti jsou taky lidi, ale nejsou to malí dospělí,“ říká Zdeňka Šíp Staňková. Online. Grapesmag. 2023. Dostupné z: <https://grapesmag.cz/interview/deti-jsou-taky-lidi-ale-nejsou-to-mali-dospeli-rika-zdenka-sip-stankova/>. [cit. 2024-04-27].

K tomu, že by uvedené odměny dítě mělo dostávat bezpodmínečně, mě napadá otázka, zda je dobrou cestou dávat dítěti odměny, aniž by pro jejich získání něco dobrého vykonalo.

Osobně si nemyslím že odměny jsou způsob manipulace s dítětem, byť připouštím, že někdy odměny jako způsob manipulace mohou být použity. Zároveň jsem toho názoru, že děti si zaslouží odměnu za úspěch či dobré chování. Je dobré dítěti ukázat, že snaha se vyplatí.

H4) Ženy více souhlasí se zavedením plošného zákazu používání fyzických trestů ve výchově než muži.

Hypotéza č. 4 byla stanovena na základě určitého stereotypu, že ženy jsou obecně vnímané jako empatictější a mírnější povahy, než muži. ANOVA test potvrzuje hypotézu č. 4, tedy hypotéza č. 4 byla **PŘIJATA**.

Z dalších výpočtů, kde byli porovnáváni muži a ženy, vyplývá, že muži mají obecně kladnější postoj jak k používání trestů ve výchově, tak k používání odměn ve výchově.

Muži tedy mají kladnější vztah k používání trestů (včetně fyzických), nicméně podle výpočtů tento postoj muži vyvažují větším schvalováním odměn.

Kromě výše zmíněného obecného přesvědčení o tom, že ženy jsou empatictější a mírnější povahy, může být důvodem k tomuto rozdílu v názorech fakt, že častěji ženy tráví s dětmi více času než muži. Více tedy přemýšlí o různých výchovných metodách, snaží se najít přijatelnější cestu k výchově dítěte než právě používáním fyzických, případně i jiných trestů.

Muži pak možná vzhledem k tomu, že často tráví v práci více času než ženy a s dětmi pak tráví času méně, se mohou přiklánět k použití rychlejších a jednodušších výchovných prostředků právě v podobě odměn a trestů.

H5) Lidé s vyšším vzděláním budou více souhlasit se zavedením plošného zákazu používání fyzických trestů ve výchově.

Hypotéza č. 5 byla **ZAMÍTNUTA**. Pomocí Pearsonova korelačního koeficientu se zkoumal se vztah mezi výší vzdělání a souhlasem se zavedením plošného zákazu fyzických trestů, načež se projevila kladná korelace, ale jen velmi slabá a bez statistické významnosti. Z tohoto důvodu nemohu hypotézu přijmout.

Slabá, přesto silnější záporná korelace se projevila mezi výší vzdělání a souhlasem s používáním jednotlivých fyzických trestů ve výchově. Obecně vzato se potvrdilo, že s vyšším vzděláním klesá souhlas s používáním fyzických trestů ve výchově. Se souhlasem se zavedením plošného zákazu fyzických trestů však výše vzdělání významně nekoreluje.

Po bližším zkoumání dotazníků by respondenti spíše považovali za vhodnou plošnou osvětu o možných negativních dopadech fyzických trestů a také o možnostech, jak problémy řešit bez použití fyzického trestu.

Zde spatřuji limit spočívající ve volbě výzkumného souboru, jelikož respondenti byli vybíráni z řad mladých dospělých od 18 do 35 let, z nichž pravděpodobně spousta doposud nemá vzdělání dokončené.

V rámci diskuze o zavedení plošného zákazu fyzických trestů ve výchově z mého výzkumu vyplynulo, že 64,1% respondentů nesouhlasí se zavedením plošného zákazu fyzických trestů ve výchově. Číslo je téměř totožné s výzkumem od Ligy otevřených mužů (LOM) a výzkumné agentury Nielsen Admosphere, z něhož vyplývá, že 63 % české populace připouští využívání fyzických trestů.⁶⁶ Ač se toto číslo může na první pohled zdát alarmující, dle slovních odpovědí téměř žádný z respondentů, kteří nesouhlasí se zavedením plošného zákazu fyzických trestů ve výchově, nepovažuje fyzický trest za vhodný výchovný prostředek.

Podle Matějčka je Úmluva o právech dítěte, kterou náš stát přijal, dostatečným rámcem pro dílčí zákonná opatření ve prospěch dětí. Fyzické ubližování dítěti je u nás trestné. Všichni pracovníci, kteří s dětmi přichází do kontaktu, mají oznamovací povinnosti, proto jsou podle Matějčka u nás děti zákonem chráněné dostatečně.⁶⁷ S Matějčkem však 35,9 % mých respondentů nesouhlasí a je toho názoru, že v Česku se to s tělesnými tresty přehání a měl by být vystaven plošný zákaz fyzických trestů ve výchově.

Přemýšlím-li o limitech mého výzkumu, několik mě jich napadá. Jedním limitem může být to, že v dotazníku nemám u rodičů možnost uvedení věku dětí. Pravděpodobně by věk dětí respondentů, kteří mají děti, hrál velkou roli.

7 respondentů, kteří v době oslovení neměli přístup k internetu, dostalo dotazník v papírové podobě. Těchto 7 dotazníků mohlo obsahovat zkreslené odpovědi z důvodu jiných podmínek pro vyplňování dotazníků a menší anonymity. Ačkoliv jsem udělala vše pro to, abych ani já nedokázala k dotazníku přiřadit identitu respondenta, v kybernetickém prostoru je větší šance mít pocit absolutní anonymity.

Dále mě napadá, zda by nějakou roli ve výzkumu hrálo roli i bydliště, tedy do jaké míry by ovlivňovalo postoje k odměnám a trestům ve výchově to, v jak velkém městě respondent žije.

Další limit, na který mě jeden z mých kamarádů, který pracuje v dětském domově, upozornil, je ten, že velký vliv na postoj k používání výchovných prostředků může mít i to, zda respondent v zaměstnání s dětmi přichází běžně do styku a má za ně nějakou zodpovědnost. Kromě zaměstnání mohou mít jiný pohled na tresty a odměny ve výchově lidé, kteří se dětem věnují volnočasově. Pokud se k tomuto výzkumu někdy vrátím, jistě ho rozšířím o tuto otázku.

⁶⁶ FYZICKÉ TRESTY VYUŽÍVAJÍ 2/3 ČESKÝCH RODIČŮ. Online. Liga otevřených mužů. 2018. Dostupné z: <https://ilom.cz/fyzicke-tresty-ve-vychove-alespon-nekdy-je-vyuzivaji-dve-tretiny-ceskych-rodicu/>. [cit. 2024-04-01].

⁶⁷ MATĚJČEK, Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech, 1993, s.105-106

14. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala odměnami a tresty ve výchově. Odměny a tresty jsou tématem, který vždy byl a pravděpodobně ještě dlouho bude velmi často diskutovaným společenským tématem a to hlavně z toho důvodu, že se lidé doposud neshodli v postojích k této problematice. Je navíc velmi malá pravděpodobnost, že se dočkáme funkčního návodu, jak správně vychovávat děti, který by byl vhodný aplikovat na každé dítě navzdory individualitě a odlišnostem.

Práce se v teoretické části zaměřila na rodinu a její funkci, rodinu a její roli ve výchově dítěte. Za pomoci odborné literatury jsou v práci rozdělené rodiny podle toho, jak svoji funkci plní. Zároveň jsou v teoretické části popsány některé z výchovných prostředků, přičemž pozornost byla věnována zejména odměnám a trestům ve výchově. Tyto výchovné prostředky byly prozkoumány na základě různých zdrojů, přičemž byly hledány rozdíly v postojích některých autorů, případně jsem se pokusila nalézt postoje, ve kterých se autoři shodovali.

Pozornost byla také zaměřena na nejvíce diskutované současné trendy ve výchově, mezi něž patří respektující výchova, nevýchova a kontaktní rodičovství. Tyto trendy mají jednu společnou myšlenku - obhajují výchovu bez používání trestů a odměn. Práce se kromě analýzy moderních výchovných metod věnovala hledání jejich přínosů, ale také limitů a nedostatků a to především pomocí porovnávání moderních metod a konzervativnější literatury. V rámci této práce byla i snaha najít kompromisní řešení mezi moderními a konzervativními metodami výchovy. Jako dobrý kompromis se jeví metoda přirozených důsledků.

V praktické části byla práce zaměřena na realizaci vlastního výzkumu. Prostřednictvím dotazníkového šetření byly respondentům položeny otázky týkající se jejich osobních názorů a postojů k trestům a odměnám ve výchově. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsem získala konkrétní data a vzhled do praktického uplatňování odměn a trestů ve výchově v současných rodinách, ale také postoje k odměnám a trestům ve výchově ze strany bezdětných osob.

Za pomoci ANOVA testu a Pearsonova korelačního koeficientu byly potvrzeny dvě stanovené hypotézy a tři hypotézy byly zamítnuté.

Jako možné rozšíření výzkumu by mohlo posloužit zahrnutí zaměstnání, zejména jedná-li se o práci zahrnující péči či zodpovědnost za děti.

Tato práce by mohla posloužit jako užitečný zdroj pro pracovníky a studenty pedagogických oborů i pro rodiče jako podnět k zamyšlení.

Zdroje

- ČAPEK, Robert. Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada), ISBN 978-80-247-4639-5.
- Čáp, J., & Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál. 2001 ISBN 978-80-7367-273-7
- Čáp, Jan. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV. 1996. ISBN 80-85866-15-3
- ČÁP, Jan. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
- END CORPORAL PUNISHMENT. Country Report for Netherlands. Online. 2017. Dostupné z: <https://endcorporalpunishment.org/reports-on-every-state-and-territory/netherlands/>. [cit. 2024-06-30].
- FYZICKÉ TRESTY VYUŽÍVAJÍ 2/3 ČESKÝCH RODIČŮ. Online. Liga otevřených mužů. 2018. Dostupné z: <https://ilom.cz/fyzicke-tresty-ve-vychove-alespon-nekdy-je-vyuzivaji-dve-tretiny-ceskych-rodicu/>. [cit. 2024-04-01].
- KLIMEŠ, Jeroným. Jak raději (ne)trestat děti In: iDnes.cz [online]. Praha: Mafra, 2008, [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/jak-radeji-ne-trestat-deti.A080612_094905_kavarna_bos
- Koláčná, E. O lásce manželské a rodičovské. Praha: CEVAP. 2006 ISBN 80-86963-01-2.
- KOPŘIVA, Pavel. Respektovat a být respektován. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 2. akt. Vydání. Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MACELOVÁ, Patricie a ŠÍP STAŇKOVÁ, Zdeňka. „Děti jsou taky lidi, ale nejsou to malí dospělí,“ říká Zdeňka Šíp Staňková. Online. Grapesmag. 2023. Dostupné z: <https://grapesmag.cz/interview/deti-jsou-taky-lidi-ale-nejsou-to-mali-dospeli-rika-zdenka-sip-stankova/>. [cit. 2024-04-27].
- MASOPUSTOVÁ, Zuzana, Petra DAŇSOVÁ a Lenka LACINOVÁ. Jak to mají mámy: psychologický výzkum mateřství. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-9169-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk. O trestech a tzv. volné výchově. Propsy. 1997, 3(6), 10. ISSN 1211-5886

- MATĚJČEK, Zdeněk. Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech. 2. vyd., uprav. Praha : Portál, 1993. ISBN 80-85282-78-X.
- MERTIN, Václav. Výchova bez trestů. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-028-8.
- MÜHLPACHR, P. Sociopatologie.1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4550-7
- PELIKÁN, Jiří. Výchova jako teoretický problém. Ostrava: Amosium servis, 1995.,ISBN 80-85498-27-8.
- PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. Pedagogický slovník. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- SEARS, William a SEARS, Martha. Attachment Parenting. Online. AskDrSears. 2020. Dostupné z: <https://www.askdrsears.com/topics/parenting/attachment-parenting/>. [cit.2024-04-15].
- SEKOT, Aleš, 2019. Rodiče a sport dětí: rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9292-1.
- SLADKÁ, Michaela a Zdeňka ŠÍP STAŇKOVÁ. Maminka mi říkala, že jsem pokažená a rozbitá, vzpomíná autorka projektu Děti jsou taky lidi Zdeňka Šíp Staňková. Rádio Wave [online]. 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/maminka-mi-rikala-ze-jsem-pokazena-a-rozbita-vzpomina-autorka-projektu-deti-jsou-9155140>
- STRAUS, Murray A. a Mallie J. PASCHALL. Corporal Punishment by Mothers and Development of Children's Cognitive Ability: A Longitudinal Study of Two Nationally Representative Age Cohorts. Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma [online]. 2009, 18(5), 459–483 [cit. 2024-04-10]. ISSN 1092-6771. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10926770903035168>
- STŘELEČEK, Stanislav a BAKOŠOVÁ, Zlatica. Odměny a tresty ve výchovném prostředí rodiny. Pedagogická orientace. 1997, s. 71-79. ISSN 1211-4669.
- STUDNIČKA, Milan. Pohodové rodičovství. Brno: BizBooks, 2021. ISBN 978-80-265-0979-0.
- SMUTKOVÁ, Lucie. (2007). Sociální práce s rodinou. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-069-1

ŠÍP STAŇKOVÁ, Zdeňka [@Děti jsou taky lidi]. Chcete mít poslušné dítě? Online. 2024. Dostupné z: <https://youtube.com/shorts/LUYRVglUNRY?si=iLrKsdXS-6KpAwl2>. [cit. 2024-04-20].

ŠÍP STAŇKOVÁ, Zdeňka. Otevřený dopis ministru práce a sociálních věcí Marianu Jurečkovi. Online. Petice.com. 2022. Dostupné z: https://www.petice.com/oteveny_dopis_ministru_prace_a_socialnich_vci_marianu_jurekovi. [cit. 2024-04-11].

O nevychově. Online. Nevýchova. Dostupné z: <https://www.nevychova.cz/o-nevychove/>. [cit. 2024-04-01].

UHL, Siegfried. Die Strafe aus der Sicht der Empirischen Erziehungswissenschaft. Pädagogische Rundschau. 1997, roč. 51, č. 2. ISSN 0030-9273.

Theunissen, M. H., Vogels, A. G., & Reijneveld, S. A. (2015). Punishment and reward in parental discipline for children Aged 5 to 6 Years: Prevalence and groups at risk. *Academic Pediatrics*, 15(1), 96-102.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-308-0.

VANÍČKOVÁ, Eva. Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky. Praha: Grada, 2004. *Psyché* (Grada). ISBN 80-247-0814-0.

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. Online. *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-04-29].

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník

Přílohy:

Příloha 1 Dotazník

Tresty a odměny ve výchově

Vážení respondenti, chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který mi poslouží jako podklad pro praktickou část bakalářské práce s názvem „Tresty a odměny ve výchově z pohledu rodičů a bezdětných osob“. Hledám odpovědi od mladých dospělých ve věku 18-35 let. Dotazník je anonymní. Předem děkuji za Váš čas.

** Označuje povinnou otázku*

1. Váš věk *

2. Pohlaví *

Označte jen jednu elipsu.

Žena

Muž

Jiné: _____

3. Máte děti? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

4. Kolik máte dětí? (Přeskočte v případě, že nemáte děti)

Označte jen jednu elipsu.

Jedno

Dvě

Více

5. Znáte některé z níže uvedených trendů v rodičovství? Označte *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Respektující výchova
- Nevýchova
- Kontaktní rodičovství
- Neznám žádné

6. Setkáváte se na sociálních sítích s příspěvky o moderních přístupech ve výchově? (Např. stránky Děti jsou taky lidi, Nevýchova apod.)

Označte jen jednu elipsu.

- Ano a souhlasím s nimi
- Ano a většinou s nimi souhlasím
- Ano a většinou s nimi nesouhlasím
- Ano a nesouhlasím s nimi
- Neznám

7. Vaše dosažené vzdělání *

Označte jen jednu elipsu.

- Základní
- Středoškolské s výučním listem
- Středoškolské s maturitou
- Vysokoškolské/vyšší odborné

8. Jste zaměstnaný/á nebo podnikáte? *

Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Jsem na mateřské

Tresty ve výchově

Další sekce je o konkrétních trestech ve výchově. Na škále 1-5 vyznačte, do jaké míry je trest vhodné ve výchově použít. 1=absolutně nevhodné, 5=absolutně vhodné

9. Plácnutí rukou *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

10. Výprask rukou *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

11. Výprask předmětem (vařečka, opasek...) *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

12. Vykázání z místnosti *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

13. Zavření v místnosti *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

14. Něco zabavit (hračku, telefon,...) *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

15. Zákaz televize *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

16. Zákaz počítače *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

17. Zákaz vycházek *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

18. Zákaz návštěv *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

19. Napomenutí *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

20. Odepření plánované činnosti (např. výlet) *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

21. Tresty ve výchově jsou vždy nevhodné *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

22. Předchozí odpověď prosím detailně zdůvodněte *

23. Měl by být vystaven plošný zákaz fyzických trestů ve výchově *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

24. Předchozí odpověď prosím detailně zdůvodněte *

Odměny ve výchově

Další sekce je o konkrétních odměnách ve výchově. Na škále 1-5 vyznačte, do jaké míry je odměnu ve výchově vhodné použít. 1=absolutně nevhodné, 5=absolutně vhodné

25. Pomazlení/pohlazení *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

26. Pochvala *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

27. Dárek *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

28. Prodloužená večerka *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

29. Výlet *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

30. Delší čas na telefonu/počítači (v případě že je čas běžně omezen) *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

31. Sladkosti *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

32. Trávení času s dítětem (např. společné hraní hry) *

Označte jen jednu elipsu.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

33. Odměny jsou vždy nevhodné *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

34. Předchozí odpověď prosím detailně zdůvodněte *

Modelové situace

V této sekci jsou popsány dvě modelové situace. Prosím o detailní popis konkrétní vhodné reakce ze strany rodičů.

35. Dítě se se svým sourozencem celý den pošťuchuje. Pošťuchování vyústí do okamžiku, kdy jeden ze sourozenců začne po druhém házet kameny, čímž vyvolá vzájemnou přestřelku, přičemž dojde k rozbití skla u auta. Oba sourozenci hází vinu na toho druhého, není tedy zřejmé, kdo z nich hodil ten kámen, který rozbil sklo. Jak by měl na vzniklou situaci rodič reagovat a proč právě Vámi popsaným způsobem? *

36. Dítě je celé odpoledne samo doma. Během odpoledne bez vyzvání udělalo *
všechny domácí úkoly na druhý den do školy, uklidilo si pokoj a složilo suché
prádlo ze sušáku. V průběhu předešlých několika dní se snažilo pomáhat v
domácnosti a vylepšit si známky ve škole. Jak by měl na vzniklou situaci rodič
reagovat a proč právě Vámi popsaným způsobem?

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře